

Centrum för Forskning om Offentlig Sektor

Att jaga varg

En studie av 2010 års licensjakt i Sverige

*Annelie Sjölander-Lindqvist
Marianne Karlsson
Serena Cinque*

CEFOS Rapport
2010: 2

GÖTEBORGS UNIVERSITET

ISSN: 1653-1264

CEFOS – Centrum för forskning om offentlig sektor vid Göteborgs universitet, inrättades 1991 som en del av statens långsiktiga satsning på mångvetenskaplig grundforskning om den offentliga sektorn.

CEFOS skall initiera och befrämja forskning om den offentliga sektorns ledning, styrning, organisation, finansiering och utvärdering, särskilt på lokal och regional nivå. Förnyelse av den offentliga sektorn står i fokus för forskningen.

CEFOS idé är att samla forskare och forskargrupper från olika discipliner till samarbete i en gemensam och kreativ forskningsmiljö.

CEFOS publikationer på internet:

<http://www.cefos.gu.se/publikationer/>

Publikationer kan beställas från:

Göteborgs universitet
CEFOS
Box 720
405 30 Göteborg

Tel	031-786 41 42
Fax	031-786 44 80
E-post	office@cefos.gu.se
Internet	www.cefos.gu.se

Innehåll

1	Inledning	1
	Studien och rapportens upplägg.....	2
2	Rovdjurspolitik i förändring.....	4
3	En ny rovdjursförvaltning tar form.....	8
	Adaptiv förvaltningsmodell.....	8
	Licensjakt på varg	11
	Experternas rekommendationer	14
4	Vargjakten i praktiken.....	19
	Temakvällar och studiecirklar.....	21
	Jägars och kursdeltagares syn på utbildning, temakvällar och studiecirklar.....	26
	Jakten – jägarna och jaktledarna	29
	Myndigheter och intresseorganisationer	36
5	Sammanfattande diskussion och slutsatser.....	55
	Perspektiv på jakten.....	55
	Referenser	61

Förord

Den här rapporten bygger på forskning som har genomförts inom ramen för projektet *Kommunikation vid förvaltning av rovdjur: Möten mellan brukare och beslutsfattare*. Projektet är finansierat av Formas och har som utgångspunkt hur olika grupper hanterar och förstår rovdjurens inverkan och roll i det svenska landskapet. Hur de ser på och förstår sina och andras roller och gärningar belyses också i projektet liksom huruvida kommunikativa åtgärder inom rovdjursförvaltningen kan bidra till att skapa samtycke eller missnöje med politiska beslut. Föreliggande rapport bygger på observationer och intervjuer med olika aktörer, berörda av den svenska rovdjurspolitikens genomförande. Ett stort tack till alla er som ställde upp på intervjuer och samtal. Utan ert deltagande hade skrivandet av den här rapporten inte varit möjligt. Vi vill även rikta vårt tack till Lennart Nilsson och Peter Dellgran som har lämnat värdefulla synpunkter på manuskriptet. Tack också till Line Säll och Johannes Östlund för deras insamling av textmaterial.

Annelie Sjölander-Lindqvist

Marianne Karlsson

Serena Cinque

1 Inledning

Vargens närvaro och existens i det svenska naturlandskapet är ett kontroversiellt ämne. En anledning till den debatt som har förts och fortsätter är de skador som rovdjuren orsakar. Under 2009 stod varg för 71 procent av de skador på tamdjur som förorsakades av något av de stora rovdjuren (björn, lo, järv, kungsörn, varg)¹ och som av länsstyrelserna beviljades ersättning (Levin et al. 2010).² Sammanlagt betalade länsstyrelserna ut 1 990 000 kronor för skador på tamdjur orsakade av de fem stora rovdjuren (ibid.).³ Under samma år dödades eller skadades 46 hundar vilket av staten ersattes med 567 000 kronor. Totalt angreps 70 hundar av något av de fem stora rovdjuren och den totala ersättningen för angrepp av fredade rovdjur uppgick under året till 692 000 kronor. Att vargens närvaro i landskapet orsakar problem för tamdjursägare och hundägare står klart vilket föranlett frågor kring hur den svenska vargstammen skall förvaltas för att undvika skador på privat egendom. Politiskt har det därför lyfts att rovdjursförvaltningen måste söka skapa möjligheter för människans samexistens med rovdjuren. Men hur kan detta i så fall ske och hur kan samexistensens konsekvenser hanteras lokalt? Dessa frågor anknyter till den politik som förts följande 2001 års riksdagsbeslut att vi i Sverige skall verka för vitala rovdjursstammar. Från att i det närmaste ha varit utrotad i Skandinavien finner vi att rovdjuren ökar i antal och breder ut sig geografiskt. Samtidigt innebär tillväxten ökade konflikter mellan människor då rovdjurens närvaro förorsakar problem i lantbrukssamhället, i skogslandskapet och i renbetesområdet (Carlgren 2009, Prop.2008/09:210, SOU 2007:89).

Den diskussion som föranletts av rovdjurspolitikens implementering har utöver den mer grundläggande och övergripande frågan om människor och rovdjur kan samexistera också handlat om berörda gruppers känsla av utanförskap och marginaliserade positioner (Sjölander-Lindqvist 2006, 2008, 2009), följt av naturresursförvaltningens bristande förmåga att hantera de politiska kraven på delaktighet i beslutsfattande processer (Cinque 2007, 2008, Sjölander-Lindqvist & Cinque 2008). Tidigare insatser inom rovdjursförvaltningen visar på brister avseende uppdraget att värna ett medborgerligt perspektiv. Cinque visar i sin avhandling från 2008 att myndigheterna trots införandet av regionala rovdjursgrupper, tänkta

¹ Totalt angreps (dödade eller skadade) 687 stycken tamdjur och av dessa utgjordes 587 av får. Varg är det rovdjur som står för de flesta angreppen. Under 2009 dödades 305 får under 61 angrepp medan 91 skadades och 91 rapporterades som saknade. Som jämförelse orsakade lodjur 39 angrepp och björn 20 angrepp och antalet får som dödades, skadades eller rapporterades som saknade uppgick för de två senare till 68 respektive 98 får.

² Sametinget och Naturvårdverket delade under 2009 på 111 miljoner kronor. Naturvårdsvetets pott motsvarade 51,8 miljoner kronor varav 30 miljoner var öronmärkta för sälskador och 4 miljoner kronor avsatta för rovdjursakutgrupper i Dalarna och Värmland. Sametinget fick 59,2 miljoner kronor. 3,2 miljoner var öronmärkta för inventering av stora rovdjur.

³ För skadeförebyggande åtgärder betalades under 2009 ungefär 4,4 miljoner kronor med de största totala bidragssummorna utbetalade till Västra Götaland (1,221 miljoner kronor) och Dalarna (1,035 miljoner kronor). Av dessa betalades 1,4 miljoner kronor ut för skadeförebyggande åtgärder mot varg.

att fungera som ett medel att öka lokal acceptans, inte lyckades motsvara statens förväntningar om ett närmande mellan olika grupper berörda av rovdjurens närvaro (Cinque 2008).

Behovet att hitta nya verktyg för dialog kom att bli en viktig utgångspunkt för det politiska och administrativa arbetet att utreda formerna för en ny rovdjursförvaltning som riksdagen under senare delen av 2009 fattade beslut om. Ett nytt inslag var att pröva om licensjakt kunde utgöra ett sådant nytt verktyg. Men hur kom licensjakten på varg att förstås och upplevas, givet inte bara den ökade uppmärksamheten på att medborgarna skall medges ett större inflytande i beslut och förvaltning utan också att rovdjurspolitikens genomförande i Sverige har präglats av motsättningar?

Att försvar kan uppstå för att värna det lokala har tidigare forskning visat när skillnaderna mellan olika mål och perspektiv blir för stora, när den samtida men historiskt förankrade kulturella identiteten ställs på sin spets, när människor upplever att de inte längre kan bedriva socialt, kulturellt och ekonomiskt viktiga verksamheter och aktiviteter (Hornborg 1994, Mairal Buil 2004, Sjölander-Lindqvist 2004a, 2006, 2008, 2009). Föranlett av att vi förhåller oss till vår omvärld på olika sätt (Hornborg 1998, Sjölander-Lindqvist 2004a, 2004b) kan de politiska beslutens implementering innebära att olika uppfattningar om hur världen är och borde vara konstituerad ställas mot varandra. Platsens och landskapets betydelse för människor utgör även en del av rovdjursfrågan (Sjölander-Lindqvist 2006, 2008, 2009, Sjölander-Lindqvist et al. 2008, Sjölander-Lindqvist & Cinque 2008). Det har vi inte minst kunna se i den mediala debatten efter den vargjakt som genomfördes under januari 2010 där frågan kring vem som skall besluta över den lokala omgivningen blev ett centralt inslag. I debatterna som gick heta i tidningar och tv-studios ställdes än en gång perspektiven och intressen mot varandra. Jägare, argumenterande för att vargstammens lokala konsekvenser måste beaktas av politiken, ställdes mot vargjaktsmotståndare, hävdande rovdjurens rätt att finnas i naturen. Konflikter kring livsmiljöns gestaltning kan ses som en skärningspunkt mellan politisk agenda och lokalt vardagsliv – ett tema som tydligt visar sig också i den svenska rovdjurskonflikten.

Studien och rapportens upplägg

Föreliggande rapport redovisar resultat och slutsatser från en studie av licensjakten förberedelser och dess genomförande i Dalarna, Värmland och Västra Götaland. Jakt på varg behandlas i rapporten utifrån ett kommunikativt perspektiv där vi ser licensjakten som ett uttryck för såväl lokala som politiska perspektiv på rovdjurspolitiken och dess genomförande. Då licensjakten utgör en del av de förvaltningsreformer som riksdagen den 21 oktober 2009 fattade beslut om inleds rapporten med en diskussion kring utarbetandet av den nya förvaltningsmodellen. Här fokuseras på regionalisering och förstärkningen av lokal delaktighet och inflytande i rovdjurspolitikens genomförande. Rapporten tar således avstamp i de förändringar av rovdjurspolitiken som 2006 års rovdjursutredning kom att initiera avseende ökade möjligheter för lokalsamhället att själva delta i förvaltningen av

de stora rovdjuren. Licensjakten på varg utgör därmed ett uttryck för den tolkningsprocess som vi sett initierad runt om i världen kring människors rätt till medbestämmande. Därmed ansluter vi med rapporten också till den tidigare forskning som bedrivits vid CEFOS kring lokalsamhälle och den offentliga sektorns demokratiska processer och organisation.

Studien är kvalitativ och insamlandet av material har skett genom intervjuer, deltagande observation samt bearbetning av textmaterial. Intervjuerna har utgått från ett etnografiskt förhållningssätt vilket innebär att intervjuaren genom semistrukturerade intervjuer samtalar med informanterna. Det innebär att intervjuaren på förhand har ett formulär med frågor och teman att behandla under intervjun men där frågor och teman inte nödvändigtvis behöver följa en viss ordning. Vägledande för forskningsarbetet har varit att förstå licensjaktens i sitt sociala och kulturella sammanhang. Intervjuer och deltagande observationer på temat vargjakt som utgör det grundläggande empiriska materialet i föreliggande rapport genomfördes med början i december 2009 och avslutades under mars 2010.⁴

Inledningsvis valde vi att fokusera på jägare och jaktledare givet deras uppdrag att genomföra licensjakten. För att komplettera bilden av hur jakten uppfattades och placerades sociopolitiskt, följde intervjuer med förvaltningen (tjänstemän och fältpersonal) samt ett urval intresseorganisationer. Sammanlagt har tre observationer genomförts vid temakvällar om vargjakt samt en studiecirkelsobservation. Totalt intervjuades 58 intervjuer jägare och jaktledare, tjänstemän och fältpersonal på myndigheter och representanter för intresseorganisationer i syfte att undersöka deras uppfattningar och erfarenheter av denna första licensjakt sedan ett fyrtiotal år. Studien undersöker också hur de berörda grupperna ser på licensjaktens politiska och organisatoriska förberedelser, hur informanterna upplevde tiden efter jakten, vilka lärdomar de dragit samt motiv till vargjakt och deltagande. Material från tidigare fältarbete i de tre län som utgör studiens empiriska fokus redovisas i den mån det är relevant för rapportens innehåll.

Studien har genomförts inom ramen för det av Formas finansierade projektet *Kommunikation inom rovdjursförvaltningen* och där möten mellan brukare och beslutsfattare i länen Dalarna, Värmland och Västra Götaland utgör dess empiriska fokus.

Efter denna inledning följer två kapitel kring de rovdjurspolitiska reformerna, den nya rovdjursförvaltningen och arbetet med att ta fram riktlinjer för licensjaktens genomförande. Det nästföljande kapitlet utgör rapportens huvudsakliga empiriska kapitel kring vargjakten i praktiken. Vi har valt att förlägga den metodologiska beskrivningen till det empiriska kapitlet då rapporten redogör för flera empiriska nivåer, aktörer och arenor. Det avslutande kapitlet står för rapportens diskussions- och slutsatsavsnitt där studiens empiriska resultat sätts in i ett teoretiskt sammanhang.

⁴ Informanterna har rekryterats dels genom ”snöbollsmetoden” och dels genom tidigare kontakter.

2 Rovdjurspolitik i förändring

När den svenska regeringen i januari 2006 beslutar att tillsätta en utredning för att fördjupa sig i frågan om rovdjursstammarnas utveckling och myndigheternas arbete med att uppfylla den sammanhållna rovdjurspolitikens mål, hade diskussioner och debatter under en längre tid förts avseende de stora rovdjurens närvaro i det svenska landskapet. Lokala och regionala aktioner i syfte att verka för en förändring av den svenska rovdjurspolitiken hade innan tillsättandet av utredningen under flera års tid iscensatts runt om i landet. Stig Engdahls skott mot varg på gården utanför Ed i Dalsland våren 2003 blev en uppmärksammad händelse. För många utgjorde händelsen ett tydligt exempel på den utsatthet, sorg och frustration som tamdjursägare och hundägare kan uppleva vid rovdjursangrepp (Sjölander-Lindqvist 2006, 2008, 2009). När Engdahl den 12 maj 2003 sköt vargen hade den några nätter tidigare rivit tio får. Av dessa hittade paret Engdahl nio döda medan det tionde hittades efter ett och ett halvt dygn. Liknande berättelser lämnar tamdjursägare vid intervjuer i Dalarna, Värmland, Västra Götaland och Örebro län. Informanterna talar om den frustration som de känner över att deras verk och liv inte räknas när det kommer till frågan om vargens överlevnad.

Varför har vi inte rätt till kampen om överlevnad? Jag håller med om att vargen ska ha rätt att skaffa föda, försvara sin tik, men jag ska samma rätt. – Handlar om umbäranden, slit och kärlek. Vi hade 31 får tills maj i fjol. Så kom vargen.

(Lantbrukare, intervju 2004).

När Engdahl den 1 mars 2006 gick mot fängelset i Vänersborg för att avtjäna sex månader för grovt jaktbrott följdes han av hundratals personer som ville visa sitt stöd.⁵ Veckan innan hade 47 000 personer skrivit under en ansökan om nåd vilken avslogs av dåvarande socialdemokratiska statsministern Göran Persson. Några dagar in i mars månad beviljar Kriminalvården fotboja och Stig Engdahl kunde återvända hem till sin gård i Ed för att där avtjäna sitt straff.

Under möten och demonstrationer lyfts händelsen i Ed fortfarande upp som ett exempel på den lilla människans utsatthet. Olika aktionsgrupper bildas under åren som följer på Engdahls dödande av varg. Aktionsgruppen Folkaktionen Ny Rovdjurspolitik är kanske den allra mest kända och de vill verka för en förändring av rovdjurspolitiken i riktning mot en lokal rovdjursförvaltning, en mer effektiv skydds jakt på rovdjur och att det inte skall finnas några fasta vargstammar i anslutning till bebyggda trakter och fäbodrar.⁶ Ett annat exempel är aktionen Vargfacklan som "tändes" under senare delen av 2005 för att skapa opinion för skydds jakt på varg som uppehöll sig nära byar. Omtalad blev deras demonstra-

⁵ Svensk Jakt, 2006-03-15.

⁶ www.folkaktionen.com/empty7.html (sist hämtad 2010-04-30).

tion i Mora den 6 januari 2006 då 3 500 personer samlades för att manifestera den oro som många landsbygdsbor kände över vargstammens utbredning och tillväxt.⁷ Under manifestationen fördes krav fram på att politikerna måste börja uppmärksamma de problem som rovdjuren orsakar för lantbrukare och jägare. Aktionsgruppen åkte även till Stockholm för att träffa Maud Olofsson, centerpartiets partiledare, för att förmedla att det på landsbygden finns en opinion för en ny rovdjurspolitik.⁸

Samtidigt debatterar Svenska Rovdjursföreningen och andra aktörer för ett fortsatt stöd för rovdjurens utbredning och tillväxt, hävdande att rovdjuren är ett naturligt inslag i Sverige och därmed skall ha rätten till existens och ges möjligheten till livskraftighet i samexistens med människan.⁹ Som många andra länder skall också Sverige ta sitt ansvar för att bevara och skydda vargstammen.

En ny rovdjursutredning tillsätts 2006 för att se över den hittills förda rovdjurspolitiken. Den tidigare utredningen, ledd av generalsekreteraren för Svenska kyrkan, resulterade i slutbetänkandet *En sammanhållen rovdjurspolitik* (SOU 1999:146). Denna första utredning, som allmänt brukar refereras till som den "Ekströmska utredningen", föreslog att Sverige skulle ha livskraftiga och utbredande rovdjurspopulationer. För att säkerställa vargstammens framtida existens föreslogs vargstammen en numerär om 200 djur i Skandinavien (SOU 1999:146). Regeringen omvandlade den föreslagna numerären till etappmål för den svenska delen av vargstammen, motsvarande 20 årliga föryngringar¹⁰ eller valpkullar (Prop.2000/01:57). Beslutet antogs av riksdagen i mars 2001 då vargarnas antal uppgick till 73-83 individer.

I vilken utsträckning djurägare och djurvårdare skulle ha rätt att skydda sina tamdjur och hundar mot angrepp vållade mest debatt vid riksdagsbehandlingen. Den Ekströmska utredningen föreslog utvidgade förutsättningar för skydds jakt (SOU 1999:146) men riksdagen beslöt i linje med regeringens proposition om begränsning av skydds jakt då det kunde bli problem för djurägaren att bevisa att rovdjuret hade dödat för att skydda tamdjur (Prop.2000/01:57).

Den rovdjursutredning som regeringen tillsatte i januari 2006 skulle inte bara se över rovdjursförvaltningens regionala organisation utan också överväga möjligheten att förbättra samordningen mellan olika myndigheter. Hur samverkan mellan olika intressenter skulle kunna vidareutvecklas för att öka det lokala och regionala inflytandet över rovdjursförvaltningen var en annan aspekt för utredaren att överväga (SOU 2007:89). Som utredare tillsattes för denna andra rovdjursutredning Hans Jonsson, tidigare ordförande för Lantbrukarnas Riksförbund (LRF). Han ersätts dock efter drygt en månad av Åke Pettersson, tidigare

⁷ Dalarnas Tidningar, 2006-01-06; www.de5stora.com/aktuellt/rovdjursnyheter/detalj.asp?Id=1232

⁸ Jakt & Jägare, 2006-01-11.

⁹ www.vargreviret.com/stoveltramp_agitatorer_och_po.htm. (sist hämtad 2010-04-30).

¹⁰ Eftersom det är svårt att säkerställa antal individer har myndigheterna istället valt att tala om föryngringar.

partisekreterare för Centerpartiet.¹¹ Jonsson lämnar utredningsuppdraget i februari 2006 eftersom han upplever att socialdemokraternas partisekreterare Marita Ulvskog tillsammans med jordbruksminister Ann-Christin Nykvist försökte styra arbetet genom att tillsätta en egen arbetsgrupp i samma ärende i partiet. Hans Jonsson säger i en intervju i Sveriges Radio den 2 februari 2006 att "Utspellet förändrar förutsättningarna för rovdjursutredningen. Antingen vill regeringen styra resultatet eller också har den inte förtroende för mig...". Nykvist försvarar tillsättandet genom att "det inte kan komma som en överraskning för Hans Jonsson att det finns ett stort intresse för den här frågan och ett behov av fler diskussioner".¹²

En viktig punkt i den Petterssonska utredningen handlar om behovet av att hitta nya former för medborgarnas delaktighet beträffande rovdjursförvaltningen. Utredningen pekar även på vikten av nya regler för att tillämpa och effektivisera skyddsjakten på stora rovdjur. I december 2007 presenterar utredningen sina resultat och förslag, omfattande närmare sjuhundra sidor. Den nya rovdjursutredningen poängterar tydligt att den förda rovdjurspolitiken inte har lyckats med att minska de samhällseliga konflikterna kring de stora rovdjuren. Trots insatser för att verka för en ökad dialog mellan olika intressegrupper och mellan intressegrupper och regionala och nationella myndigheter påtalar utredningen att konflikterna har fördjupats i vissa delar av landet. Människor boende i rovdjurs-täta områden är oroliga för sig själva, för sina barn och för de ekonomiska konsekvenser som rovdjurens närvaro kan föra med sig. Tamdjurs- och renägare upplever det som svårt att förena sin näringsverksamhet med statens mål om vitala rovdjursstammar och jägarna påtalar svårigheten att bedriva löshunds jakt med rovdjur i skogen.¹³ Svaret på den oroande situationen med ökade konflikter ligger enligt utredningen i att skapa en mer "aktiv och närvarande" förvaltning (SOU 2007:89):

Hela förvaltningsprocessen måste kännetecknas av öppenhet och dialog med intressenter och övriga medborgare. Sammantaget kan det skapa en högre acceptans och tolerans för de stora rovdjuren (SOU 2007:89, sid. 37).

Den svenska rovdjursförvaltningen bör därför skapa förutsättningar för samarbete mellan berörda grupper och administrativa och politiska instanser då "Alla vinner på att samarbeta för att nå kompromisser och kreativa lösningar på konflikter mellan människor och rovdjur" (ibid., sid. 49). En effektiv dialog och ett delat, medborgerligt förvaltningsansvar nås rimligen och vid sidan av den

¹¹ Till sin hjälp hade Pettersson en expertgrupp bestående av representanter från Svenska Rovdjursföreningen, Naturvårdsverket, Svenska Jägareförbundet, Sametinget, Lantbrukarnas Riksförbund (LRF), Svenska Samernas Riksförbund SSR, Åklagarmyndigheten samt Viltskadecenter.

¹² TT/Sydsvenskan 2006-02-09.

¹³ Förankrat i den biologiska forskningen om rovdjur, pekas den illegala jakten på rovdjur ut som ett betydande problem för vargstammens överlevnad (se t ex Liberg et al. 2008).

representativa demokratin, enligt utredningen, genom en öppen och rättvis beslutsprocess.

Med begreppet "ekologisk livskraft" sätter utredningen fingret på sammanhangets betydelse. Utöver att genetiska och demografiska faktorer spelar viktiga roller för att vi ska nå livskraftiga rovdjurspopulationer så utgör relationen mellan olika arter och dess omgivning en annan mycket betydelsefull aspekt (SOU 2007: 89). Den ekologiska livskraften handlar här om att söka tillgodose de villkor som krävs för att arterna skall överleva, verka och växa men också om att uppmärksamma den påverkan arterna har på sin omgivning. Som utredningen påpekar: "Det innebär också att man accepterar att rovdjuren får ta bytesdjur i sitt ekologiska sammanhang" (ibid., sid. 38) . Men, det är just detta som varit kanske en av debattens mest springande punkter – kan vi tolerera att vargen, björnen och andra stora rovdjur angriper hundar och tamboskap? Kan vi tolerera att dessa rovdjur ser fåren och hundarna som bytesdjur? Intervjuer i Dalarna 2009 visar på tydliga skiljelinjer mellan olika grupper. Medan de som motsätter sig rovdjurspopulationernas tillväxt och utbredning för att detta upplevs medföra ett alltför stort intrång på småskalig lantbruksverksamhet och lokala traditioner som fäbodbruk, menar rovdjursförespråkarna att lantbrukarna helt enkelt måste anpassa sig till ett modernt samhälle. Som tidigare forskning visat så handlar det i slutändan om andra ställningstaganden om riktlinjer - vilken roll spelar det lokala och vem skall få besluta över plats och landskap (Sjölander-Lindqvist 2009).

Just betoningen på ekologi och omgivningens betydelse för rovdjurens överlevnad bereder samtidigt vägen för en förändring i den svenska rovdjurspolitikens organisering. Den Petterssonska enmansutredningen föreslår att Naturvårdsverket fortsatt ansvarar för rovdjurspolitikens genomförande men med utökat regionalt inflytande. Det regionala inflytandet skall komma till uttryck genom regionala förvaltningsplaner, utarbetas av länsstyrelserna och styra länets förvaltning av rovdjuren. De rovdjursgrupperna som tillsattes efter den Ekströmska utredningen föreslås fortsätta med tydligare uppdrag att verka för en breddad dialog med allmänheten.

3 En ny rovdjursförvaltning tar form

Som påpekas av Ansvarskommittén så står den offentliga verksamheten inför utmaningar (SOU 2007:10). Demografiska förändringar, teknisk och vetenskaplig utveckling och alltmer informerade invånare bidrar till en förskjutning mot demokratisk förnyelse och politiska reformer i beslutfattande. En fråga som aktualiseras av den legitimitetskris som samhället befinner sig i är hur ska vi organisera beslutfattande – och därmed även samhället – i en tid där livskvalitet och tillhörighet blivit allt viktigare? Vad händer när intresset för sakfrågor ökar och individens kompetens leder till ökade förväntningar på inflytande?

Som en följd av den debatt som förts kring demokratins söndervittrande tillstånd med sviktande legitimitet för politiska institutioner (Dalton 2004, Norris 1999) och det allmänna förtroendets betydelse för ett vitalt och hållbart politiskt system (Putnam 2000) ser vi idag hur den representativa demokratimodellen förstärks med bredare, inkluderande publika ansatser för att stärka samhällsförvaltningen (Fishkin 1997, Zittel & Fuchs 2007). Beslutet att införa licensjakt på varg har därför förts fram som ett sätt att stärka det medborgerliga perspektivet (Carlgren 2009). Genom att fokusera på medborgarens möjligheter att delta i beslutfattande förvaltningsprocesser kan vi nå en mera hållbar demokrati, med kapacitet att hantera de utmaningar som en alltmer komplex omvärld för med sig (SOU 2007:10). Den nya rovdjursförvaltning som riksdagen den 21 oktober 2009 fattade beslut om faller inom ramen för en sådan förändrad samhällsorganisation. Den präglas av konkreta åtgärder för att stärka just det medborgerliga perspektivet genom ett införande av en regional förvaltningsmodell där licensjakt kan ses som en konkretisering av allmänhetens deltagande.

Precis som Ansvarskommittén påpekar så är dagens länsindelning inte tillräckligt effektiv när det gäller regional tillväxt och utveckling och man efterfrågar tvärssektoriella insatser för att förbättra förvaltningen av gemensamma resurser (SOU 2007:10). Den ökande sektoriseringen inom den statliga förvaltningen resulterar i en otydlig ansvars- och uppgiftsfördelning. Detta framhålls i betänkandet som en orsak till ineffektiva satsningar och tillfälliga lösningar vilka kan ha negativ inverkan på medborgarnas förtroende för det politiska systemet (ibid.). Den reformerade rovdjursförvaltningen följer liknande linje: genom att bredda samarbetet mellan länen och mellan olika aktörer motverkas en fragmenterad och stuprörskaraktäriserad implementering av rovdjurspolitiken. Detta förväntas bidra till ökad förståelse för rovdjuren och leda till förbättrade villkor för samexistens mellan rovdjur och människa.

Adaptiv förvaltningsmodell

Som svar på den kritik som riktades mot att den nya rovdjursutredningen inte lämnar några konkreta förslag på hur en ökad regionalisering skall genomföras beslutar den borgerliga regeringen att Naturvårdsverket skall föreslå en modell

för ett utökat regionalt ansvar för rovdjuren. Den centrala utgångspunkten är hur vi kan nå en regional förvaltning med ett större lokalt inflytande än vad som varit fallet. Regeringen uttrycker med detta uppdrag ett önskemål om lokal delaktighet som ett led i att nå acceptans och samexistens mellan människor och rovdjur, vilket även återkommer i de två andra uppdrag som regeringen riktade till Naturvårdsverket i oktober 2008. Uppdraget att föreslå åtgärder för att stärka vargstammens genetiska status tangerar den problematik som rovdjursutredningen lyfter fram genom lanseringen av begreppet "ekologisk livskraft". Genom att lyfta frågan kring vilka villkor som krävs för att arterna skall överleva, verka och växa, kan man säga att utredningen knyten an till samhällsvetenskapliga frågeställningar då vargstammens överlevnad givetvis har biologiska betingelser men även rymmer andra dimensioner. I det tredje uppdraget gav regeringen Naturvårdsverket i uppdrag att utreda hur en förvaltning av järv och varg skulle kunna ske genom begränsad jakt, dvs. utöver skydds jakt.

När det gäller uppdraget att presentera en regional modell för rovdjursförvaltningen menar Naturvårdsverket i sitt svar till regeringen att rovdjursförvaltningen redan till stora delar får betraktas som regional och att det som återstår att delegera till den regionala nivån är beslut kring jakt och skydds jakt (Naturvårdsverket 2009b). Eftersom rovdjurspopulationernas utveckling inte är något som med säkerhet kan förutsägas för varje år förordar Naturvårdsverket ett adaptivt arbetssätt inom förvaltningen.¹⁴ Det innebär att beslut om jakt och skydds jakt (samt kvoter för respektive jaktform) på rovdjur skall vägas mot rovdjursstammarnas utveckling. Beslut bör alltså anpassas efter de ekologiska förutsättningar som för tillfället råder i länen. I fall där rovdjursstammarnas antal överstiger minimimål ökar delegeringen av beslut om förvaltnings jakt och skydds jakt medan det regionala beslutsfattandet minskar om populationerna understiger minimimål. Den regionaliserade förvaltningen skulle således bli avhängig årliga bedömningar och kontroller.

För att medverka till en tydligare måluppfyllelse och utvecklandet av regional samverkan föreslår Naturvårdsverket att tre rovdjursförvaltningsområden inrättas.¹⁵ En sådan modell verkställer en delegering av beslutsfattandet men underlättar enligt Naturvårdsverket även samverkan mellan länsstyrelser och mellan länsstyrelser och Sametinget då flera länsstyrelser genom dessa fora

¹⁴ Utgångspunkten för begreppet adaptiv förvaltning är att ekosystem är komplexa och dynamiska. Detta innebär att arters och ekosystems förvaltning inte kan separeras från varandra. En adaptiv förvaltningsmodell skall alltså kontinuerligt anpassa sig till och ta hänsyn till både naturens och samhällets föränderlighet. Ett decentraliserat beslutsfattande anses lämpligare eftersom erfarenheter och kunskaper från regional och lokal nivå kan inorporeras och beslutsprocessen effektiviseras (Cortner & Moote 1999, Costanza et al. 2000, Olsson et al. 2004).

¹⁵ Norra rovdjursförvaltningsområdet föreslås omfatta landets fyra nordligaste län: Norrbotten, Västerbotten, Jämtland och Västernorrland. Mellersta rovdjursförvaltningsområdet utgörs av Dalarnas län, Gävleborgs län, Västra Götalands län, Värmlands län, Örebro län, Västmanlands län samt Uppsala län. Södra förvaltningsområdet skulle utgöras av Stockholms län, Sörmlands län, Östergötlands län, Hallands län, Jönköpings län, Kronobergs län, Kalmar län, Blekinge län, Skåne län samt Gotlands län.

kommer att föra dialog med varandra. Genom att etablera rovdjursförvaltningsområden konkretiseras även de skilda förutsättningarna för rovdjursförvaltningen i olika delar av landet. Medan rovdjurens påverkan på rennäringen är dominerande i de norra delarna av Sverige är det andra frågeställningar som återspeglas i söder där vi kan förvänta oss en ökad etablering av rovdjur. I mellersta Sverige däremot utgörs problemen till stor del av angrepp på tamboskap och jakthundar. Genom att samla de län som har liknande problemfrågeställningar skulle således förvaltningen kunna underlättas.

Förslaget från Naturvårdsverket omfattar även ändringar i jaktlagen och en ny förordning reglerande den nya rovdjursförvaltningens organisation, förvaltningsområden, beståndsövervakning och samrådsformer. Ett länsstyrelsernas förvaltningsråd föreslås ersätta de två rådgivande förvaltningsorganen viltvårdsnämnderna och de regionala rovdjursgrupperna för att verka för en samordning mellan lokal nivå och regional förvaltningsnivå. Att samråd och delaktighet är något som fortsatt måste vara en del av en regionaliserad rovdjursförvaltning påpekas tydligt i Naturvårdsverkets förslag som där talar om att utarbeta en förvaltning som är lyssnande och dialoginriktad. Genom att förbättra den lokala och regionala delaktigheten kan en "ökad förståelse för rovdjursförvaltningen" uppnås (Naturvårdsverket 2009b, s. 3). Det handlar till exempel om att öka transparensen inom förvaltningen.¹⁶

Naturvårdsverket föreslår en utveckling av den nationella databasen Rovdjursforum för att tillgodose kraven på insyn i förvaltningsprocessen genom att göra vissa uppgifter i databasen tillgängliga för allmänheten. Kritik har riktats mot att Rovdjursforum endast har varit öppet för länsstyrelsernas rovdjursansvariga, fältpersonal, handläggare av viltskador, besiktningsmän samt Viltskadecenter. Rovdjursinventeringen utgör ett annat område som Naturvårdsverket lyfter som viktigt för att stärka delaktighet och dialog. Genom en breddad inventeringsverksamhet som omfattar fler aktiva ökar förvaltningens transparens vilket föreslås leda till en ökad legitimitet och mer hållbara och accepterade beslut.

När det gäller uppdraget att se över möjligheterna att stärka vargstammens genetiska status lyfter Naturvårdsverket fram vikten av att göra en avvägning mellan olika biologiska handlingsalternativ och samhällets acceptans. Acceptansperspektivet slå igenom även här när Naturvårdsverket lyfter fram att den svenska rovdjursstammens acceptans är beroende av lokalsamhällets tolerans och medverkan.

Naturliga processer som gynnar ökade levnadsförutsättningar förordas framför en artificiell (förflyttning av vargar inom landet eller inflyttning av vargar från rovdjursstammar med annan genetisk uppsättning) förstärkning av vargstammen. Man föreslår alltså att Sverige i första hand skall verka för åtgärder som

¹⁶ Att transparens är en fråga som berör ser vi också i intervjuerna. Där riktas till exempel kritik mot att den information som rapporteras till det nationella databaserade informationssystemet Rovdjursforum inte är tillgängligt för allmänheten utan bara för länsstyrelsernas rovdjursansvariga, fältpersonal, handläggare av viltskador, besiktningsmän för tamdjur och gröda samt Viltskadecenter och företrädare för kungsörnsgrupperna.

ökar nyttan av den invandring som sker från Finland vilket inte skulle kräva någon förändring av regelverket. Däremot kräver en förbättrad överlevnad bland invandrade vargar ökat samråd med berörda parter (däribland rennäringsen) för att utreda hur överlevnadsmöjligheterna kan förbättras. Naturvårdsverket sätter som första mål att verka för en ny, invandrad reproducerande varg vartannat år varefter målet sätts till minst tre reproducerande immigranter per fem år. Naturvårdsverket säger att även om artificiella förstärkningsåtgärder rimligen sänker inavelsnivån snabbt och effektivt är det inget som de föreslår. Om stammen fortsättningsvis är isolerad kan flyttning av varg från renbetesland eller inplantering varg från stammar med annan genetisk uppsättning blir aktuellt. Sådana alternativ föreslås dock utredas i samverkan med berörda parter.

Naturvårdsverkets tredje och sista uppdrag var att utreda hur en förvaltning av järv- och vargstammarna genom begränsad jakt, undantaget skydds jakt, skulle kunna genomföras. Även här kopplas uppdraget till frågan om att öka det regionala ansvaret och den lokala delaktigheten i rovdjursförvaltningens organisering samtidigt med upprätthållandet av ett nationellt övergripande ansvar. Då etappmålen för varg (och järv) är uppnådda ser regeringen det som nödvändigt med en ny bedömning av stammarnas förvaltning.

Licensjakt på varg

Regeringens tredje uppdrag skulle komma att resultera i ett historiskt beslut. Uppdraget att utreda hur en förvaltning av järv- och vargstammarna genom begränsad jakt utöver skydds jakt skulle kunna genomföras ledde till en reglering av vargstammen genom lokalt deltagande.

Eftersom det etappmål som den tidigare rovdjurspolitiken fastställde för vargstammen är uppnådd anför regeringen att det finns anledning att se över vargstammens fortsatta förvaltning där ett nytt inslag skulle kunna utgöras av en strängt kontrollerad jakt enligt 6 § jaktförordningen (1987:905). Naturvårdsverket anmodas således genom uppdraget att lämna ett underlag till regeringen som "redovisar om sådan jakt är lämplig med hänsyn till stammarnas storlek, sammansättning, geografiska utbredning och förutsättningar för att nå en gynnsam bevarandestatus" (Miljödepartementet 2008, s. 2). Även i detta uppdrag anförs vikten av att "människor på landsbygden hinner anpassa sig till de nya förutsättningar som det innebär att leva med livskraftiga stammar..." (ibid., s.1ff).

I februari 2009 lämnar Naturvårdsverket sitt förslag på hur ett genomförande av en begränsad jakt på varg med hänsyn till de villkor som ställdes av regeringen avseende vargstammens förutsättningar för tillväxt kan organiseras och genomföras. Naturvårdsverket säger att förvaltningsjakt¹⁷ på varg bör beslutas med hänsyn till användningen av skydds jakt som en skadeförebyggande åtgärd eftersom en eventuell förvaltningsjakt skulle komma att medföra en begränsning i

¹⁷ Naturvårdsverket påpekar att det vid tiden för deras redovisning till regeringen inte fanns en bra benämning på jakt som bedrivs med stöd av 6 eller 24 §§ jaktförordningen. Myndigheten föreslår att "förvaltningsjakt" skall upptas i jaktförordningen och därmed bli det vedertagna begreppet på denna typ av jakt.

utrymmet för skydds jakt. Skydds jakt bör enligt verket prioriteras framför förvaltnings jakt. Samtidigt betonar Naturvårdsverket att förvaltnings jakt kan leda till en ökad acceptans för vargstammen och ett större förtroende för rovdjursförvaltningen. För att inte äventyra vargens gynnsamma bevarandestatus (vilken regleras enligt art- och habitatdirektivet¹⁸) bör förvaltnings jaktens nivå sättas i relation till rimligen förväntade nivåer på skydds jakt.¹⁹ Behovet av skydds jakt bör således tillgodoses i första hand. Även om förvaltnings jakt på varg medför många nackdelar så menar ändå Naturvårdsverket i sin redovisning till regeringen att en sådan kan ha gynnsam konfliktdämpande effekt och leda till ökad acceptans för vargen och förvaltningen. Detta kan, i sin tur, leda till minskad illegal jakt.

Som ett led i Naturvårdsverkets arbete med regeringsuppdraget genomfördes vid Sveriges Lantbruksuniversitet (SLU) simuleringar av vargstammens populationsgenetiska och ekologiska förutsättningar givet i relation till begränsande jakt och populationsfrysning. Då dagens stam är kraftigt inavlade utgick forskarna från att beskattningens storlek påverkar inavelsgraden. Detta innebär att ju fler vargar som skjuts, desto mer inavlade blir stammen. Därför prövades tre scenarier för att utröna beståndets livskraftighet vid olika nivåer: 150, 230 (vargstammens antal vid tiden för simuleringarna) eller en stam omfattande 400 individer. Förutsatt en invandrad reproducerande varg per år, visade simuleringarna att det fanns utrymme för en beskattning av stammen (se även Naturvårdsverket 2009c) men att population då inte får understiga 150 individer (ibid.). Alltså, ju mindre stam, desto mindre möjligheter till skydds jakt och förvaltnings jakt. Den årliga tillväxttakten av vargstammen har växlat stort under den senaste tioårsperioden och ligger mellan minus 20 procent och plus 43 procent. För perioden 1999-2009 ligger det geometriska medelvärdet på plus 13 procent (Liberg et al. 2009). För att behålla en stam om 230 individer anses att beskattningen inte skall överstiga 10 procent (dvs. ett uttag om 23 vargar) eftersom det skulle påverka vargstammens livskraft och vitalitet. De genomförda simuleringarna visar således att en population på 230 individer kan möjliggöra jakt, särskilt med en ökad invandring av reproducerande vargar (ibid.). Naturvårdsverket påpekar därför i sin rapport till regeringen att om populationen ligger under en nivå om 230 individer bör beskattningen av vargstammen hållas låg om det förekommer ingen eller mycket liten invandring av reproducerande vargar. De föreslår därför en nogsam reglering av både skydds jakt och förvaltnings jakt för att undvika fällning av invandrade vargar (NV 2009b).

När det gäller de juridiska förutsättningarna för att tillåta en begränsad jakt på varg så har Naturvårdsverket tolkat att det är möjligt att tillåta en begränsad jakt

¹⁸ Enligt direktivet så får avsteg från arternas fredning enbart ske såtillvida att en gynnsam bevarandestatus kan upprätthållas.

¹⁹ Här avviker Naturvårdsverket från den andra statliga utredningen om de stora rovdjuren vilken anförde att den svenska vargstammen *inte* hade uppnått en gynnsam bevarandestatus. Skillnaden mellan 2007 och 2009 är att vargstammen ökat i antal och överskrider den av EU-kommissionen tillsatta arbetsgruppen *Large Carnivore Initiative for Europe* (LCIE) rekommendationer att populationen bör vara större än vad som då kunde beskrivas som minsta livskraftiga population av varg (ca 155 individer).

genom att hänvisa till art- och habitatsdirektivets undantagsbestämmelse (artikel 16.1).²⁰ Som stöd hänvisar verket till ett mål i Europadomstolen som rörde jakt efter varg i Finland utanför renbetesområdet. Europadomstolen kom där fram till att undantag från art- och habitatdirektivet kunde beviljas under förutsättning att det förvärrade den ogynnsamma bevarandestatusen hos de aktuella populationerna, eller förhindrade återställandet av en gynnsam bevarandestatus.

Under förutsättning att vargstammen växer och att jakten är strikt kontrollerad och begränsad finner även Naturvårdsverket det möjligt att genomföra en begränsad jakt i enlighet med 6 § Jaktförordningen, *Large Carnivore Initiative for European Guidelines*²¹ och propositionen *En sammanhållen rovdjurspolitik* (Prop.2000/01:57). Naturvårdsverket säger att om de förslag på förändring av regelverk som lämnats i samband med regeringsuppdraget för ett utökat regionalt ansvar genomförs, finns inga större problem med att utarbeta regler för en förvaltningsjakt.²²

I den mediala debatten som följde vargjakten har det bland annat anförts att beslutet om jakt strider mot just art- och habitatdirektivet. I sin bedömning av det regleringsmässiga läget säger dock Naturvårdsverket att både direktivet och den svenska lagstiftningen medger en begränsad och strikt kontrollerad förvaltningsjakt.²³ Jakt kan alltså medges om stammen ökar trots ogynnsam bevarandestatus förutsatt fortsatt tillväxt i vargstammen, ett jaktuttag som garanterar just en fortsatt tillväxt samt att myndigheterna vidtar fortsatta åtgärder för att uppnå en gynnsam bevarandestatus för den skandinaviska vargstammen.

När det gäller de mer konkreta aspekterna av en eventuell förvaltningsjakt förordas förutom en stark kontroll av jaktens former. Jakttiden bör utformas så att vargens brunstperiod inte störs och att en varghona inte lämnas ensam med sina valpar kort efter parningsperiod. Likaså bör valparna vara i den åldern att de klarar sig själva. När dessa faktorer beaktats föreslår Naturvårdsverket att en möjlig jakttid skulle kunna infalla mellan 1 december till den 31 januari. Gällande var jakten skulle kunna äga rum menar verket att områden där det finns vargar med som är genetiskt värdefulla för vargstammen bör undantas. Här framhålls dock att denna fråga bör utredas vidare, i likhet med eventuella jaktmetoder såsom åtel och fällfångst. För att jakten skall kunna kontrolleras måste jägarna vara registrerade och fältpersonal och myndigheters hantering av jakten måste utformas så att villkoren för jakten efterlevs. Förvaltningsjakt på varg beräknas

²⁰ Undantagsbestämmelsen säger att om det inte finns någon annan lämplig lösning och om det inte försvårar upprätthållandet av en gynnsam bevarandestatus (hos artens bestånd i dess naturliga utbredningsområde) får beslut om undantag från fredning tas. Jakten måste vidare vara strängt kontrollerad, selektiv och endast användas i begränsad omfattning. Riktlinjerna skall fastställas av nationella myndigheter. Undantaget får endast gälla vissa exemplar av arten och i begränsad mängd.

²¹ Gruppen *Large Carnivore Initiative*, tillsatt av EU, skall genom sitt arbete undersöka och föreslå riktlinjer för rovdjurens hållbara förvaltning utifrån ett samexistensperspektiv.

²² Dnr 411-7029-08.

²³ För vidare diskussioner kring regelverket hänvisas till Naturvårdsverkets redovisning i rapporten till regeringen.

medföra permanenta kostnadsökningar på cirka 1 miljon kronor årligen samt en engångskostnad om 350 000 kronor.

Rovdjursutredningen konstaterar i sitt slutbetänkande att licensjakt är det naturliga sättet att förvalta stora rovdjurspopulationer. Licensjakt på varg och järv är inte bara en framtida hållbar metod för att minska och begränsa antal rovdjursangrepp på tamdjur och jakthundar utan också en metod för att kontrollera stammarnas tillväxt. Samtidigt påpekas av utredningen att licensjakt endast bör användas begränsat där en gynnsam bevarandestatus inte är säkerställd. Utredningen förordar under sådana förhållanden selektion. Licensjakt bör endast tillämpas i områden med mycket rovdjurskador där de skadegörande individerna inte har kunnat identifieras och när det inte finns någon annan lämplig skadeförebyggande åtgärd eller lösning. Då varg ännu inte har gynnsam bevarandestatus anser utredningen att licensjakt skulle kunna bidra till ett försämrat bevarandeläge och förhindra återställandet av en gynnsam bevarandestatus (SOU 2007:89).

Experternas rekommendationer

Forskare vid Grimsö Forskningsstation och Viltskadecenter fick en månad innan riksdagens behandling av propositionen *En ny rovdjursförvaltning* (Prop. 2008/09:210) i uppdrag av Naturvårdsverket att bereda ett beskattningsunderlag inför ett kommande beslut om licensjakt på varg. Forskarna redovisar i sin rapport (Liberg et al. 2009) fyra olika beskattningsstrategier att utgå från vid en licensjakt på varg i Sverige: 1) slumpmässig avskjutning; 2) jakt på enbart ensamma djur; 3) uttag av hela flockar; 4) jakt på enbart reproduktiva djur. Som forskarna påpekar finns det för- och nackdelar med alla strategier. Slumpmässig jakt rekommenderas i första hand. Jakten bör avslutas senast den 20 februari.

Den slumpmässiga strategin innebär att myndigheterna endast fastställer en kvot på ett visst antal djur för olika geografiska områden/län. Den ger inte heller direktiv om vilka djur som får eller inte får skjutas vilket, enligt Liberg et al(2009), innebär att jakten blir proportionerlig för olika kategorier av varg. De pekar ut att oskygga vargar är mest sårbara med den här strategin vilket uppfattas som en fördel. Den ses också som den mest rättvisa strategin då inga gränser definieras för jakten. Nackdelen är att den ger sämre möjligheter till andra effekter än en stabilisering av stammens numerär genom att strategin inte möjliggör borttagande av skadebenägna djur och den kan inte heller användas för att stärka genetiken. Den mest allvarliga nackdelen enligt forskarna är att ett stort antal revir kommer att beröras vilket kommer att leda till att revir splittras eller upphör samtidigt som nya revir troligtvis kommer att bildas. Valpar kommer också att bli föräldralösa tidigt på året. Alla dessa faktorer bedöms försvåra inventeringsarbetet vilket kan få till följd att det blir svårt att beräkna följande års jaktuttag.

Den andra strategin att använda för beskattning av en viltstam utgörs av jakt på enbart ensamma djur. Reproduktiva djur utesluts vilket innebär att fler djur behöver fällas för att nå en stabilisering av stammen. En sådan jakt kan inte bedrivas inom kända revir med flockar eller par eftersom det gör det svårt att

bedöma huruvida individen är reproduktiv eller inte. Fördelen med den här beskattningsstrategin är att man inte riskerar att skjuta bort valpars föräldrar vilket också innebär att jakten kan påbörjas redan tidig höst. Nackdelarna är dock flera. Det kan vara svårt att göra en områdesavgränsning för jakten om kända revir skall undantas från jakt. Liberg et al (2009) säger att detta kan få som konsekvens att endast mindre, begränsade områden i varje län kan bli jaktbara vilket kan skapa frustration hos lokalbefolkningen i områden med fasta revir. I och med att revirgränser förändras kan strategin heller aldrig garantera att jakt inte utförs inom ett revrområde. Vidare kan det bli svårt att uppfylla avskjutningskvoten då inte bara stora områden kan komma att undantas utan att fokus för en jakt utifrån den här strategin kommer att ligga på den mest svårjagade kategorin av vargar (ensamma, icke revirhävdande). Inte heller kan man räkna med att genom jakten skapa en spridning av vargstammen genom att revir splittas (Liberg et al. 2009).

Uttag av hela flockar är den tredje strategin att utgå från. Den innebär att jakten riktas helt på vissa, innan jakten, utvalda flockar. En sådan strategi syftar framförallt till att söka skapa vargfria zoner i områden där det har funnits varg under en längre period. Bägge reproduktiva individerna i flocken behöver fällas för att uppnå tillräcklig effekt. Fördelarna med en jakt där hela flocken skjuts bort är att den förutsätter och därmed medger en hårt kontrollerad jakt då man ges möjlighet att välja både område och vilken typ av vargar som man helst vill fälla. Det kan handla om val mellan områden med skadebenägna vargar eller flockar som är väldigt inavlade. Den här typen av jakt "kan upplevas som orättvis och myndighetsstyrd" (Liberg et al. 2009: 11) och att det finns en risk för att för få vargar fälls, dvs. att man inte lyckas skjuta bort hela flocken. En annan nackdel är att det är svårt att uppnå en skygghetsskapande effekt hos vargen vilket forskarna anser lättare uppnås med den första strategin (ibid.).

Den fjärde beskattningsstrategin delas av forskarna in i två olika delar: jakt på enbart reproduktiva djur eller jakt på revirmarkerande par utan valpar. Den förra innebär ett mindre antal fällda djur än övriga strategier och den för även med sig ett högre antal bortskjutna föräldradjur. Varianten med jakt på revirmarkerande par innebär att man väljer djur som inte har valpar och den innebär troligen också att ett större antal individer kan fällas. Dess stora nackdel är att flera av de revirmarkerande paren inte kommer att identifieras förrän sent på säsongen vilket innebär en förkortning av jakttiden.

Liberg et al (2009) rekommenderar att jakt i utvalda revir kombineras med slumpmässig jakt över större områden. Att välja ut vissa revir och skjuta bort hela flockar ses inte som bärkraftig då dessa med stor sannolikhet kommer att besättas av nya vargar. Forskarna hänvisar till att så har fallet varit vid flera tillfällen, till exempel nämns Fredriksbergsområdet i sydvästra Dalarna där det har funnits varg konstant sedan 1994.

Beskattning av varg kan användas för att till viss del styra vargbeståndens förskjutning men vargens utbredning kommer i det stora hela att ha dagens geografiska omfattning. Forskarna klargör i sin rapport till Naturvårdsverket att

Mellansverige fortsättningsvis kommer att ha den större delen av vargstammen. Förskjutningar av vargstammens utbredning genom breddade revir och nya etableringar kan ske i Uppland, Västmanland, Södermanland och Östergötland och kanske också i de sydsvenska delarna. Att försöka minska dagens rovdjurstryck ses som en osannolik strategi eftersom det skulle kräva ett mycket högt jaktuttag av varg (Liberg et al. 2009).

När det gäller den genetiska aspekten rekommenderar författarna av rapporten att jakten bör söka undvika bortskjutning av invandrande vargar med högt avelsvärde. Inte heller bör jakt ske i områden med kända nyetableringar av invandrade vargar eller med avkomma i första generationen. När antalet invandrade vargar med östligt ursprung ökar kan det på sikt bli aktuellt med jakt även på dessa (ibid.).

Länsstyrelsernas yttranden

Inför beslutet om vargjakt i december ombads länsstyrelserna att inkomma med yttranden över licensjakten. Naturvårdsverket begärde att länsstyrelsernas yttranden skulle innehålla förslag på tilldelning inom eller delar av län, jaktområden samt en rangordning av revir som bör prioriteras om jakten hade inriktats på särskilda vargrevir. Länsstyrelsernas yttranden grundades i de flesta län på ett samrådsmöte med länets rovdjursgrupp, överläggningar i det nytillkomna mellersta rovdjursförvaltningsområdet samt länsstyrelsens egna bedömningar.

Örebro föreslår i sitt yttrande att minst ett djur bör skjutas i Hasselforsreviret. Länsstyrelsen motiverar sitt ställningstagande med att reviret har funnits längst i länet samt innehar flest tamdjurdjursbesättningar. Hasselforsreviret har även haft flest angrepp på tamdjur och hundar samt i länet de flesta problemen med oskygga vargar och skabb. Länsstyrelsen skriver i sitt yttrande att vargjakten bör utgöra en kombination av avlysningsjakt inom hela länet och riktad jakt mot ett "utsatt revir". Genom det tillvägagångssättet kan enligt Länsstyrelsen fördelar med avlysningsjakt såsom tillgänglighet och rättvisa kombineras med de fördelar de ser med en riktad jakt, nämligen att problem och konflikter förknippade med vargetablering inom ett särskilt område mildras (Länsstyrelsen Örebro län 2009).

Länsstyrelsen i Dalarna föreslår avlysningsjakt utan särskild jakt i vissa revir vilket de motiverar genom att en riktad jakt "är orimlig ur ett demokratiskt och socialt perspektiv" (Länsstyrelsen Dalarnas län 2009). Möjligheten att jaga varg i hela länet förväntas ge olika grupper en högre acceptans för vargen. I Dalarnas yttrande framkommer det också att jakten bör inriktas på yngre vargar och att jakt på revirhållande vargar ska undvikas (ibid.).

Från Gävleborgs län redovisas förutom länsstyrelsens egna ställningstaganden även yttranden från Svenska Rovdjursföreningen, Gävleborg samt Svenska Jägareförbundet, Gävleborg. Här framkommer det att Jägareförbundet förordar en jakt riktad mot de revir som ställer till mest problem och Svenska Rovdjursföreningen motsätter sig all jakt som inte är riktad mot särskilda problemindivider, dvs. skyddsjakt. Det förslag som lämnas av länsstyrelsen i Gävleborg förordar dock avlysningsjakt men att Galvenreviret undantas då dess vargar är särskilt genetiskt värdefulla (Länsstyrelsen Gävleborg 2009).

Länsstyrelsen i Västra Götaland avviker från andra län då de i första hand förordar riktad jakt på ett helt vargrevir. Kroppefjällsreviret föreslås bli föremål för licensjakten och att hela reviret skjuts bort. Länsstyrelsen motiverar sitt ställningstagande genom att det finns relativt mycket boskap i området samt att man genom att skjuta ett helt revir inte splittrar familjegrupper. Vi kan också notera att Länsstyrelsen i Västra Götaland i sitt yttrande motiverar sitt ställningstagande genom att hänvisa till att jakt på varg bör bedrivas i revir där det funnits varg längst och att området norra Bohuslän/Dalsland har en tät lodjurspopulation vilket medför att klövviltet utsätts för högre predation än i andra områden (Länsstyrelsen Västra Götalands län 2009).

Länsstyrelsen i Värmland föreslår en modell liknande den i Dalarna där en slumpmässig avlysningsjakt förordas (Länsstyrelsen Värmland 2009). Här förs återigen acceptans hos olika intressegrupper fram som motivation för en sådan strategi. En likande argumentation hittar vi även hos Västmanlands länsstyrelse som förslår en slumpmässig avskjutning med möjlighet att rikta jakten till särskilda problemområden. Återigen bedöms denna strategi leda till högre acceptans för rovdjurspolitiken (Länsstyrelsen Västmanlands län 2009).

Alla länsstyrelser som inkommit med yttranden till Naturvårdsverket, undantaget Västra Götaland, föreslår således en tilldelning och jakttid enligt Skandulvs modell (Liberg et al. 2009) där Värmland och Dalarna kvoterar två tredjedelar medan resten fördelas på övriga län. Västra Götaland skriver däremot att tilldelningen i deras län bör vara högre för att kunna skjuta bort ett helt revir. Likaså skiljer sig länet även i kontrollen av avskjutningsläget. Istället för en tät kontroll varje timme som betonas i de andra länens yttranden säger Länsstyrelsen i Västra Götaland att en återrapporering var tredje timme är tillräcklig om jakten är riktad mot ett revir (Länsstyrelsen Västra Götalands län 2009). Örebro och Gävleborg pekar även på riskerna med vargjakten. Båda betonar att jakten kan innebära att alfadjur skjuts bort och att valpar därmed kan söka sig till bebodda trakter i jakt på mer lättillgänglig föda och därigenom utveckla ett problematiskt beteende (Länsstyrelsen Gävleborg 2009, Länsstyrelsen Örebro län 2009). Länsstyrelsen i Örebro menar därför att det måste finnas utrymme i skyddsjaktkvoten för att ta bort problemindivider indirekt skapade av licensjakten. Gävleborgs länsstyrelse förslår att jakten inte påbörjas före januari för att minimera risken för utvecklandet av ett problematiskt, skadegörande beteende.

Beslut om licensjakt efter varg

Den 17 december 2009 fattade så Naturvårdsverket beslut om jakt på varg. Tilldelningen, följande en slumpmässig avskjutningsstrategi, utgjordes av 27 vargar fördelade på fem län med fasta populationer av varg: Dalarna, Gävleborg, Värmland, Västra Götaland och Örebro. Gävleborg, Västra Götaland och Örebro²⁴ tilldelades vardera tre vargar att skjuta medan de två andra länen vardera kvoterades nio vargar. Beslutet innebar att alla personer med jakträtt i de områden som omfattades av beslutet hade rätt att delta under förutsättning att jakträt-

²⁴ En av vargarna i Örebro var tvungen att fällas i Hasselforsreviret pga. tidigare skadebild.

ten också omfattade varg. För att tillgodose kraven på en kontrollerad jakt med tydligt informationsansvar gentemot myndigheterna beslutades att jakt inte skulle kunna bedrivas utan en ansvarig jaktledare. Dennes ansvar var att tillse att information från myndigheterna kom jägarna tillhanda samt omvänt, att information om jaktutfall meddelades myndigheterna. Som krav ställdes att jägarna varje timme skulle hålla sig informerad om hur många djur som återstod av länets tilldelning. Endast ansvarig jaktledare behövde anmäla till jaktkortsregistret att licensjakt skulle bedrivas. Enligt de föreskrifter som lämnades av Naturvårdsverket skulle jaktledaren efter fällning av varg så fort som möjligt visa både varg och skottplats för länsstyrelsens besiktningsman.

4 Vargjakten i praktiken

Lördagen den andra januari 2010 inleddes så den första licensierade jakten på varg i Sverige på många år. Kort efter jaktens inledande timmar fälldes de första av de 28 vargar som slutligen kom att skjutas. Den tredje januari avlystes jakten i Västra Götaland. Dagen dessförinnan beslöt länsstyrelserna i Dalarna och Värmland om jaktavlysning då länens kvoter var uppfyllda. I Dalarna sköts en varg utöver de nio tilldelade. Av de 28 skjutna vargarna utgjordes dryga hälften av tikar. Ser man på åldersfördelningen så var merparten av de skjutna vargarna yngre individer. Tretton av vargarna var 0-2 år gamla, åtta var 3-4 år, fyra av dem var mellan 5-7 år och endast en var över sju år gammal. Alla vargar obducerades vid Statens Veterinärmedicinska Anstalt (SVA) i Uppsala och fanns friska och inte av östligt ursprung.

Diagram 5.1: Skjutna vargar fördelade enligt kön

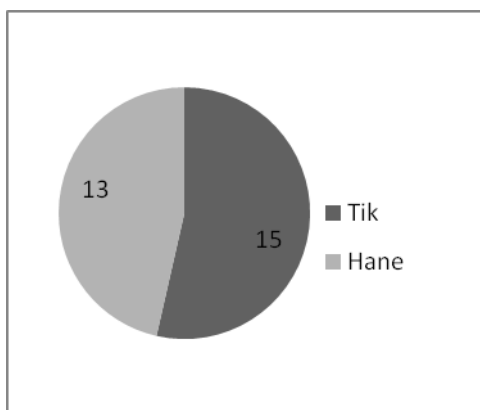
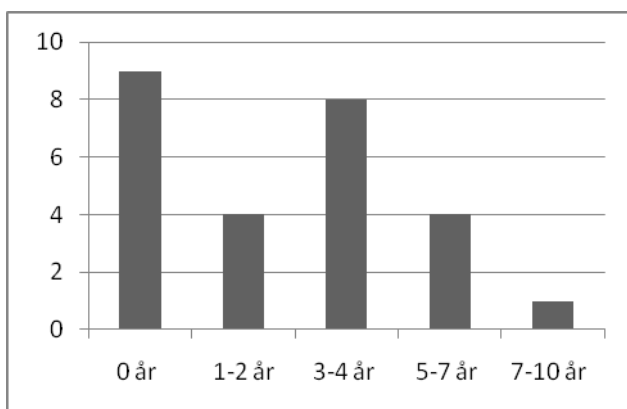

Diagram 5.2: Skjutna vargar fördelade i ålder

I det följande kapitlet redovisas resultat från telefonintervjuer med jägare, jaktledare, länsstyrelsens tjänstemän och fältpersonal i Dalarna, Värmland och Västra Götaland samt intresseorganisationer. Intervjuerna med jägare och jaktledare berörde bland annat hur de hade förberett sig för jakten, motiv till att delta upplevelser och erfarenheter av jakten, myndighetskontakter och tankar kring vargen som byte och trofé. Tjänstemän och fältpersonal i de tre länen och på nationell nivå tillfrågades för att täcka in myndigheternas perspektiv, uppfattningar och erfarenheter. Nationella och regionala representanter för intresseorganisationerna Svenska Jägareförbundet (SJF), Jägarnas Riksförbund - Landsbyggenes vänner (JR), Lantbrukarnas Riksförbund (LRF), Svenska Rovdjursföreningen (SRF) samt Svenska Naturskyddsföreningen (SNF) intervjuades för att undersöka deras uppfattningar om jaktens genomförande, organisering och utformning, samverkan med andra organisationer, intresseorganisationen och jaktens mediala efterspel, tankar kring eventuella framtida jakter. Intervjuer genomfördes också med deltagare i studiecirkel och temakvällar i Dalarna, Värmland samt Örebro. Under de temakvällar som observerades intervjuades 4-6 deltagare per temakväll som bevisades om deras anledning till att bevisa mötet, om de hade för avsikt att jaga och i så fall varför. Frågor ställdes också kring deras tidigare erfarenheter av jakt och vargjakt samt hur de upplevde sitt behov av ytterligare information och kunskap i anslutning till den kommande vargjakten. Även flera av studiecirkelns deltagare intervjuades kring liknande teman. Vi väljer att inkludera intervjuerna från temakvällen i Örebro län för att kunna återge hur deltagarna vid dessa temakvällar tänker kring just temat utbildning och information. Av totalt 58 intervjuer genomfördes 44 per telefon. Telefonintervjuerna omfattade i tid ca 40 minuter. En majoritet av de intervjuade var män. Utöver intervjuer genomfördes även deltagande observationer vid temakvällar och vid en studiecirkel. Resultat från dessa observationer får vi ta del av först innan redovisningen av det empiriska materialet genererat av telefonintervjuer med jägare och jaktledare tar vid. Redovisningen centreras kring tre övergripande kategorier: *Jaktens symboliska landskap*, *Jakten som instrument för samverkan och politisk legitimitet* samt *Erfarenheter och lärdomar av jakten*. Kapitlet avslutas med en redovisning av de telefonintervjuer som genomförts med myndigheter och intresseorganisationer.

Tabell 5.1 Intervjuer per kategori

Kategorier av intervjuade	Antal
Jägare och jaktledare (tre län)	15
Temakvällsdeltagare (platsintervjuer)	14
Cirkeldeltagare	6
Tjänstemän och fältpersonal (tre län samt nationell nivå)	7
Intresseorganisationer - regional och nationell nivå	16
Sammanlagt antal intervjuer	58

Tabell 5.2 Intervjuer fördelade länsvis och nationellt

Fördelning	Antal
Nationell nivå	6
Dalarna	17
Värmland	17
Västra Götaland	14
Örebro	4
Totalt	58

Temakvällar och studiecirklar

Under december arrangerades det på olika håll i länen tema- och informationskvällar samt studiecirklar som syftade till att informera och utbilda jägarna om vargjakt. Empirin som detta stycke bygger på inhämtades genom deltagande observationer vid tre temakvällar om vargjakt: Rättvik, Dalarna, Hällefors, Örebro och Sunne i Värmland samt en studiecirkel i Västra Götaland. Temakvällarna arrangerades samtliga av Jägareförbundet medan studiecirkelarna var utformade av Jägareförbundet och Studieförbundet tillsammans och anordnade av lokala jaktvårdskretsar. Denna del försöker återge hur jägarnas förebereelser inför vargjakten utkristalliserade sig och stycket börjar med en inblick i de punkter som togs upp vid temakvällarna för att avslutas med en inblick vad som behandlades på studiecirkelarna.

Temakvällar om vargjakt

Att många jägare var intresserade av att lära sig mer om vargjakt stod klart när temakvällarna i Rättvik, Hällefors och Sunne besöktes. Oavsett om föreläsningen hölls i en bygdestuga som i Rättvik eller i Sunnes gymnasieaula, var lokalerna fullsatta och mellan 100-350 besökare fanns på plats. Föreläsningarna hölls av representanter från Jägareförbundet och hade enligt dessa varit välbesökta även på andra håll. Gemensamt för de temakvällar som besöktes var att en klar majoritet av besökarna var män, uppskattningsvis mellan 90-95 procent.

Vad var det då som lockade så många jägare till dessa temakvällar? Från kortintervjuer som gjordes med besökare vid varje temakväll framstår ett allmänt intresse för vargjakt och behovet av information som de tyngsta skälen till att besöka temakvällen.

De flesta som tillfrågades hade en lång erfarenhet av jakt (20-50 år) och hade eller tänkte registrera sig för vargjakt. Här är det intressant att notera att endast en person uppgav att han inte behövde registrera sig för vargjakten då hans jaktledare redan gjort så. Detta är också helt korrekt enligt Naturvårdsverkets riktlinjer (Naturvårdsverket 2009a) men vi kan konstatera att i stort sett alla som intervjuades under temakvällarna uppfattade det som att de var tvungna att själva registrera sig.

Skälen som uppgavs för att jaga varg var att många upplever att vargstammen är för stor och skapar problem. Framförallt framstår då jakthundar eller tamdjur som är i farozonen för vargangrepp som ett tungt vägande skäl till att delta i vargjakt, en del framhåller även att jaktformen är spännande då vargen är ett nytt jaktbart vilt.

Den är för många ett visst problem i samhället och regeringen har ju beslutat om att begränsa till 200 och då är det jägarnas skyldighet att medverka till att man har ner den till den nivån.

Upplägget på temakvällarna var i huvudsak detsamma: uppdelad i två delar berörde den första vargen som djur medan den andra mera inriktades på hur jakt på varg kan genomföras. En skillnad mellan temakvällen i Rättvik och temakvällarna i Hällefors och Sunne var att Naturvårdsverket ännu inte beslutat om vare sig tilldelning i de olika länen eller detaljer och riktlinjer för jaktens genomförande. Olika personer hade också ombetts delta på temakvällarna. Exempelvis inledde en kommunalpolitiker mötet i Rättvik genom att påtala vikten av samordning samt att bjuda in alla jaktledare till ett möte på kommunalhuset. Motivet till samordning framställdes av denne politiker som att "man måste få ett resultat av den jakt man jobbat så länge för och då gäller det att samarbeta."

Föreläsningen inleddes på alla platser med frågan "Varför utbildning?". Här framhölls att vargen är ett nytt jaktbart viltbråd som få har praktisk erfarenhet av att jaga och att det inte finns så stor kunskap överlag om vargjakt. Här uppmanades jägarna att följa regler och kontrollera avskjutningsläget eftersom myndigheterna kommer ställa mer krav då "vi har fler ögon på oss än vid lodjursjakten."

Efter detta följde ett antal bilder om vargen som djur. Här berättades om vargens historik i Sverige och hur vargen återetablerade sig i landet. Var vargen finns etablerad i Sverige, hur många vargar, föringringar och revir behandlades också. Därefter gick föreläsningen in på vargens beteende och dess sociala liv: här berördes vargens olika aktiviteter under ett år. Genomgången genererade en del frågor från publiken: "Revir och familjegrupp är det samma sak?", "Är det hög dödlighet på valparna?", "Är det något speciellt som gör att hälften av valparna går bort, beror det på inavel?", "Hur långa språng kan en varg göra?"

Varens utseende, spårstämplar och läten behandlades därefter. Att det är svårt att skilja vargspår från hundspår framhölls på alla tre temakvällarna. Föreläsarna uppmanade jägarna till att anlita skickliga och erfarna spårare under jakten. Dessutom råddes jägarna att samarbeta genom att alltid rapportera in vargspår till länsstyrelsen:

Jag förutsätter att ni rapporterar till LST när ni ser spår och synobs. Om ni skulle vara oense med LST, ta kontakt och be dem förklara varför det till exempel bara är en varg. Det enda sättet till vargjakt är ett samarbete med länsstyrelsens spårare och att rapportera spår... jag är kritisk till att man tagit spillning, man ska inte konkurrera med LST. Jägarkåren har gjort egna inventeringar och man säger att man har två gånger så många observationer

men det fyller ingen funktion, utan det är bara samarbete som gäller.

Temakvällarna behandlade ytterligare aspekter på vargens beteende, som att den är extremt anpassningsbar, att den är väldigt uthållig samt att den alltid spar energi då den rör sig. Jägarna anmodades att vara uppmärksamma på detta vid jakt eftersom vargen inte kommer att väja för att gå över isar, gå på vägar eller skoterspår för att få raka spårlopor.

Nästa serie bilder berörde vargens föda och hur detta påverkar bytesstammen. Detta poängterades på samtliga temakvällar som en synnerligen viktig fråga då jaktuttaget av älg påverkas av hur många älgar som fålls av varg i ett vargrevir. Detta ledde också till en del frågor från publiken, exempelvis undrade man om vargar även äter vildsvin och rådjur.

Denna första del av föreläsningen avslutades efter ungefär 40-50 minuter. Nästa del bestod som nämnades tidigare av information gällande själva vargjakten och inleddes med bilden "Förutsättningar för en lyckad jakt". Samordning och hög kunskapsnivå utgjorde det här temats innehåll och det betonades särskilt att just samordningsfrågan är viktig då flera jaktkretsar kommer att beröras av jaktens genomförande.

... det kan vara svårt, man hittar spår i ett område och så kommer man till gränsen och där är jakten slut om man inte har samordnat, har man det så skickar man rapport till nästa jaktkrets eller så har man en överenskommelse att man får fortsätta jaga in på grannmarken. Man måste tänka till hur man ska lösa det här inom varje förening.

Förutom vikten av samordning och kunskap behandlades olika jaktformer och vilka vapen jägarna kommer att få använda. Här framhölls att jakt med passkyttar nog kommer att bli den vanligaste jaktformen. De föredragande betonade vikten av att sitta helt still men vilket kunde bli svårt eftersom det är vinter och troligtvis mycket kallt. I Sunne tillade föreläsaren att vargjakt varken är något märkvärdigt eller svårt, men man måste sätta sig in i träffytan och inte skjuta på långt håll. För att underlätta detta rekommenderas jägarna att skjuta med stöd. Jaktmetoder, vapen och ammunition föranledde en mängd frågor från publiken: "Älgammunition är hård, är det bättre med rådjursammunition?", "Kommer lockjakt att fungera?", "När på dygnet får man jaga?", "Hur rör sig vargen när den blivit stött?".

Även skydds jakt och 28§ i jaktförordningen behandlades på temakvällarna och de föredragande gick igenom vid vilka omständigheter paragrafen kan nyttjas. Det framhölls att § 28 tillkommit efter mycket frustration och den politiska aspekten betonades: "det här är ett regeringsbeslut som kan förändras om det missbrukas... den här regeln är bra".

Riksdagens beslut gällande rovdjurpolitiken förändringar behandlades på en separat bild. Dels tog föreläsarna upp bakgrunden till beslutet om vargjakt och att vargstammen skall begränsas till mellan 200-210 individer. Det påpekades att det politiska beslutet om vargjakt faktiskt bygger på en genetisk förstärkning av

vargstammen vilket skall ske genom en addering av 20 individer med östligt ursprung. Föreläsaren i Sunne påpekade att nya gener är en förutsättning för jakt. Han frågade om publiken ville ha tusen vargar i Sverige, vilket i besvarades med ett rungande nej varpå föreläsaren svarade att:

... då får vi ta skeden i vacker hand och acceptera att vi måste flytta vargar i Sverige för att få nya gener... det ställer onekligen till med problem, det finns många avsändare med vargar men få mottagare. Vår vargjakt står och faller med att vi får bättre gener.

Att inplantering eller omflyttning av vargar är en het fråga märktes på temakvällarna och genererade många frågor: "Regeringen har sagt att man ska flytta vargar, varför ska vi ha alla här då?", "Det har kommit in två invandrande varghanar stämmer det?". "Man befarar ju att mårhundar från öst har rabies, hur är det med vargarna?", "När du säger inplantering i Sverige - då menar du väl inplantering till Mellansverige?"

Föreläsningens sista bilder berörde villkoren för licensjakt på varg. Här betonades noga att jaktledaren måste kontrollera avskjutningsläget varje timme och att "Jägarekåren har fått ett förtroende, nu gäller det att förvalta det väl". Återigen framhölls vikten av att kontrollera avskjutningsläget varje timme. Det betonades hur viktigt det var att följa myndigheternas riktlinjer eftersom "jägareråren inte har råd med några överskjutningar". Förklaringen var att politiker och myndigheter med licensjakten har gett jägareråren ett förtroendeuppdrag och detta måste förvaltas väl: "Kritiker kommer göra allt för att misskreditera oss. Sköt er därför och kolla om det är fullskjutet, annars kommer de sätta dit er".

Studiecirkel om jakt på varg

Veckorna efter vargjakten observerades som tidigare nämnts en studiecirkel om jakt på varg i Västra Götalands län. Det material som låg till grund för studiecirkeln, häftet "Jakt på varg" (Johansson & Nordquist 2009), omfattade 33 sidor och var framtaget av Svenska Jägareförbundet. Upplägget på studiecirkeln följde Jägareförbundets rekommendationer i skriften på tre sammankomster. Den första sammankomsten berörde vargen som djur och dess plats i landet, den andra sammankomsten fokuserade på jaktmetoder på varg medan den avslutande sammankomsten omfattar ett praktiskt skjutmoment där deltagarna får öva skytte på en vargplansch. Studiecirkeln anordnades av den lokala jaktvårdskretsen och hade tio kursdeltagare, alla män och de flesta av deltagarna var i medelåldern. Cirkeln hölls av två kursledare. Vid presentationsrundan framgick det att en av kursdeltagarna hade blivit drabbad av vargngrepp då vargen hade angripit elva av dennes får. Nedan följer ett sammandrag av de frågeställningar och diskussioner som behandlades på studiecirkeln.

Den första sammankomsten inleddes med en diskussion om när vargen kom till bygden. Händelser såsom tamdjursangrepp ledde deltagarna tillbaka i tiden och de konstaterade att vargen troligtvis har funnits i trakten i drygt 14 år. Det

senaste vargrevirets geografiska utbredning och placering diskuterades därefter, likaså hur en inventering av varg genomförs. En kursdeltagare frågade vilka vargar som blir sändareförsedda och märkta, varpå kursledaren svarade att alla valpar från Galvenreviret med värdefull genetik ska bli märkta. Därefter berördes vargens historia i Sverige där en av kursledarna berättade om vargens resa från skottpeng till fridlyst. Deltagarna tillfrågades om de hade sett några vargspår, varpå de flesta sa sig ha gjort det. Den diskussion som följde berörde just vargspår och vargars rörelsemönster. Den nyligen genomförda vargjakten var även den ett centralt ämne och det uppkom frågeställningar rörande vilka vapen som är tillåtna under vargjakt. Frågan mynnade ut i den gemensamma tolkningen att vapenreglerna är ett resultat av EU:s byråkrati. De cirkeldeltagare som inte hade varit med på jakten funderade på hur det var att jaga varg och hur jakten praktiskt genomfördes. Kylan framfördes av de som deltagit i jakten som en svårighet då det var svårt att stå still och eftersom vargen enligt kursledarna är mycket uppmärksam på rörelser och därför lätt uppfattade jägarna.

Kursmaterialets frågeställning avseende varför de stora rovdjuren genom tiderna har blivit förföljda av människan var nästa diskussionspunkt på studiecirkeln. Deltagarna framförde att förhållandena var annorlunda för människor längre tillbaka i tiden. Då resurserna var knappa för många torpare och bönder kunde ett vargangrepp på boskap innebära en tragedi. Deltagarna relaterade detta till vargskall och var ense om att människor då var skyldiga enligt lag att driva och fälla varg. Detta ledde under sammankomsten in på nutida konflikter med vargen såsom dess påverkan på bytesstammen. En deltagare uttryckte oro för att det jaktbara villebrådet i skogen kommer att ta slut varpå cirkelledarna lugnade deltagarna genom att säga att vargstammen inte kommer att tillåtas växa så pass mycket. Alla verkade dock vara överens om att den största nutida konflikten mellan rovdjur och människa är den mellan varg och hund.

Nästa frågeställning i studiehäftet löd. "Varför blev vargen skyddad 1965?" När någon undrade vem som låg bakom beslutet förklarade cirkelledarna att eftersom det var så få vargar kvar drev bland annat jägarorganisationerna igenom beslutet.

"Hur har vargen påverkat jakten i din hembygd?" var nästa diskussionspunkt. Återigen framförde deltagarna att den största påverkan vargen har på jakten är att det inte längre är möjligt att släppa ut hunden. Därefter ledde diskussionen in på skydds jakt och under vilka omständigheter skydds jakt på eget initiativ som föreskrivs av § 28 i jaktförordningen kan tillämpas.

På vilket sätt en varg skiljer sig från vissa hundraser berördes också under studiecirkeln. En deltagare var upprörd över att vargen värderas högre än en hund och tillade även att rovdjurpolitiken kostar den svenska staten pengar som kunde användas till annat. En cirkelledare påpekade då att visst kunde kostnaderna upplevas som stora men utgör ändå ingen stor del av landets totala BNP. Efter ytterligare diskussioner om den genomförda vargjakten avslutades den första sammankomsten som varade i drygt två och en halv timme.

Vid den andra sammankomsten, tänkt enligt studiematerialet att fokusera mer på jakt än vargen som art utgjordes den inledande frågan av "Hur stort är vargreviret i din hembygd?" Att vargreviren är mindre i deras län än på andra ställen av landet blev deltagarnas slutsats. En av cirkelledarna förtydligade med att tillägga att reviren är drygt hälften så stora i södra Sverige som längre upp i landet, exempelvis Dalarna eller Värmland. De tre följande diskussionspunkterna berörde hur ett vargrevir skulle påverka bygden, hur många jaktlag som skulle vara berörda av ett sådant revir och vem som skulle ha rätt att jaga varg. Deltagarna diskuterade vilka jaktlag som var berörda och hur en vargjakt skulle kunna genomföras men framförallt rörde sig diskussionen kring vilka tillstånd som krävs för att kunna jaga på andras marker. Vidare var flertalet överens om att det vore bra att ha någon form av krav på utbildning inklusive skytteprov för de jägare som vill jaga varg. Samtidigt påpekade dock en cirkelledare att ett skytteprov inte utgör någon garanti för att man skjuter bra i skogen. Nästföljande frågeställningar berörde planering av vargjakt och vilka jaktformer som kan användas. Cirkelledaren betonade vikten av att ha spårkunniga killar ute i skogen samt att en framgångsrik jakt är avhängig bra spårnö. Överlag verkade deltagarna ha upplevt den nyligen genomförda jakten som ett gott exempel på hur en vargjakt kan genomföras som följande uttalande understryker: "Vi ska vara nöjda med det som blev, första gången och så mycket folk. Det var väldigt välorganiserat".

En annan punkt som berördes var hur jägarna skall hantera media, enskilda personer eller intressegrupper som motsätter sig vargjakten. Några av deltagarna uppgav att det hade förekommit försök som syftade till att störa jakten genom att jaktmotståndare från Norge varit ute under jakten och åkt skidor intill jaktområdet. Avslutningsvis berättade en av cirkelledarna om vikten av att veta hur vargar fungerar för att kunna skjuta rätt individer och på så sätt bromsa stammens tillväxt. Den avslutande diskussionen handlade om löshunds jakt och en deltagare sa att han inte längre kunde släppa hunden med samma glädje som man kunde förr och att detta har medfört att den rovgivande känslan av jakten upphört.

Jägares och kursdeltagares syn på utbildning, temakvällar och studiecirklar

Jägare, jaktledare samt cirkelledare och kursdeltagare tillfrågades om deras behov att utbilda sig, om de inhämtat kunskap från temakvällar eller studiecirklar och hur de i så fall uppfattade dessa. Av de intervjuade jägarna finner vi att många upplevde att just den korta tidsperioden mellan beslut och jaktstart gjorde det svårt att hinna anordna någon utbildning. De flesta studiecirkelarna förefaller ha anordnats i Dalarna. Bland de intervjuade som tillfrågades hade samtliga studiecirklar anordnats av deras respektive jaktkrets eller viltvårdsområde. Rapportens författare lyckades inte medverka vid någon studiecirkel i Värmland, vilket är anledningen till att värmländska cirkelledare och kursdeltagare inte finns representerade i detta avsnitt. Samtliga som deltagit eller lett en studiecirkel var män.

De intervjuade tillfrågades om de hade ansett utbildning nödvändig och i så fall av vilken anledning man hade valt att delta i en studiecirkel eller på en temakväll. Enligt resluten från intervjuerna framstår det som att vissa viltvårdsområden har tagit beslut om att alla jägare som ingick i dessa och som ville jaga varg skulle erbjudas möjligheten att genomgå en utbildning i form av en studiecirkel innan jaktens start. Här framstår den korta tiden mellan beslut och jaktens början som en bidragande faktor till varför utbildning premierats. Några av de intervjuade uttryckte ett starkt intresse för att lära sig mer om vargjakt då det är en jaktform som få har någon praktisk erfarenhet av. Här framstår återigen tidsaspekten som en viktig anledning till att försöka utbilda och informera jägare:

Vi tyckte allt gick så fort med besluten från det politiska beslutet, det här var ett sätt att ta ansvar för att folk inte bara skulle rusa ut i skogen och jaga varg, för att det är annorlunda än exempelvis älgjakt.

Samtidigt:

Jag gick på temakväll men inte studiecirkel, man hann inte arrangera någon kurs... jag tycker att Naturvårdsverket får skylla sig själva för att det var så kort om tid för att organisera allt, men nu kommer de och säger att vi inte fick någon utbildning! Att vi inte hann, de måste dom stå för!

Hur uppfattade då kursdeltagarna studiecirkelarna? Överlag svarar deltagarna att studiecirkelarna mer var ett forum för diskussion där man gavs tillfälle att möta andra jägare än förvärvandet av praktisk kunskap tillämpbar för jakt på varg. Diskussionerna upplevdes ha varit givande och cirkelarnas sociala aspekter betonades. Kursen upplevdes av vissa ha fokuserat för mycket på vargen som art (såsom beteende och geografisk spridning) än på jakt (såsom jaktmetoder). De intervjuade uttryckte dock en förståelse för upplägget eftersom ingen hade, vid cirkelarnas genomförande, så stor erfarenhet av jaktformen. Det material som låg till grund för studiecirkelarna och framtaget av Jägareförbundet (häftet *Jakt på varg*) ansågs av de flesta som lite tunn och barnslig, vänd mera till "förskolebarn än erfarna jägare". Samtidigt påpekades dock att man inte kunde begära så mycket mera, givet avsaknaden av kunskapen tillägnad just genom jakt på varg. Vikten av att dra nytta av vargjaktens praktiska erfarenheter betonades således.

De tillfrågade verkar ändå ha varit relativt nöjda med cirkelledarna, även om de inte varit några experter. Det framhölls att en cirkelledare inte nödvändigtvis behöver vara något proffs utan snarare ska ha kapacitet att leda en diskussion. Här framhölls också att det bara finns ett fåtal experter på området, exempelvis några jägare som varit och jagat varg i Estland eller Finland.

Vi utsåg en gruppledare i varje cirkel, jag var gruppledare men hade inga förkunskaper, hade förkunskaper i att leda grupper genom älgjakt men inte genom vargjakt, det är ju nåt nytt för alla.

Enligt de flesta av kursdeltagarna tillförde studiecirkeln kunskap om att vargjakten måste samordnas på ett helt annat sätt än andra typer av jakt då vargar rör sig över mycket större områden än exempelvis älgar.

Det speciella med vargjakten var att det blir något helt annat att jaga varg jämfört med annan jakt utifrån storleken på revir, helt annorlunda, mycket större områden det blir svårare att jaga med enskilt lag och att jaga själv. Man måste samordna med andra områden, det blev kontentan av utbildningen.

Vid frågan om det fanns några teman, relaterade till vargjakt, som man skulle fördjupa sig i vid ett annat kurstillfälle, framhåller vissa just samordningsfrågan. Andra uppger att det vore önskvärt att ha en mer praktisk inriktning på kursen som i så fall skulle kunna ledas av några expertjägare, där man får lära sig mer om jaktmetoder, hur man spårar och praktiskt skytte. Önskemål om att få lära sig hur det ser ut när en varg revirmarkerar lyfts också fram liksom att få vara med ute och titta på vargspår.

En del av de tillfrågade hade även inhämtat kunskap från annat håll, delvis genom de temakvällar om vargjakt som Jägareförbundet anordnat men även genom jakttidningar och böcker. De flesta upplever sig själva ha relativt goda kunskaper om varg men att det fanns behov av att söka informera jägarna om vargjaktens symboliska laddning. Vid en av studiecirkelnarna poängterades att jägarna skulle undvika att posera framför skjutna vargar för att inte bidra till en mer polariserad debatt.

De sex intervjuade cirkelledarna uppfattade kursdeltagarna som väldigt intresserade och nöjda med kursen. Förvisso upplevde även de att kursmaterialet var något begränsat, men att diskussionerna kring varg och jakt hade varit värdefulla. Återigen betonas att "det var det sociala som var bra, att träffas och diskutera om detta".

Deltagarnas kunskaper om vargarnas beteende och sociala liv ansågs av cirkelledarna vara relativt låg då de flesta inte ens hade sett några vargspår. En cirkelledare uppger att han försökte ge kursdeltagarna kunskaper om vargarnas sociala liv så att denna insikt praktiskt skulle hjälpa jägarna i jakten. Genom att föreslå att vissa djur skulle kunna väljas ut kunde jägarna själva inverka på vargstammens tillväxt. Att det fanns ett syfte att söka styra jägarna att försöka fälla djur av betydelse för revirens förnyring får ses mot den breda uppfattningen att man jagar varg för att lätta på rovdjurstrycket och därigenom minska risken för angrepp på jakthundar och tamboskap. Som vi ser här och även i den följande redovisningen, kopplar jägarna samman jakten med de intressen, såsom lantbruk och löshunds jakt, som ofta hävdats få stå tillbaka i och med vargens återetablering i Mellansverige. Man jagar varg för att "få det lugnare med angrepp och tamdjur" om jakt på varg gör det möjligt att lokalt kontrollera vargens expansion.

Jakten – jägarna och jaktledarna

Nedan följer en genomgång av det empiriska materialet hämtat från telefonintervjuer med jägare och jaktledare i Dalarna, Värmland och Västra Götaland. Som beskrevs inledningsvis tematiseras det empiriska materialet i tre delar: *Jaktens symboliska landskap*, *Jakten som instrument för samverkan och politisk legitimitet* samt *Erfarenheter och lärdomar av jakten*. Det första temat berör jakten utifrån ett djuporienterat fokus på de fenomenologiska aspekterna av jakten för att söka ge underlag att förstå jakten i sitt sociala och kulturella sammanhang. Här tar vi del av motiv till jakten – både utifrån ett individuellt och kollektivt perspektiv varigenom jakt på varg tolkas som ett sätt att värna lokala värden och livskvalitet. Det andra temat berör jakten som ett sätt att verka för ökad samverkan och delaktighet i lokala beslutsfattande förvaltningsprocesser medan det sista temat behandlar vad jägarna själva har lärt sig av jakten men också hur den mediala bilden varit frustrerande.

Jaktens symboliska landskap

Genom intervjuer med jägare och jaktledare samt cirkelledare och kursdeltagare i Dalarna, Värmland och Västra Götaland (som deltagit i jakten) framkommer det att många upplever det som en skyldighet att delta i jakten. Att jaga varg upplevs inte som ett nöje utan snarare som en förpliktelse, ett åliggande som jägarkåren bör visa de grupper som är negativt berörda av vargstammen. Jägarna kopplar därmed jakten till de intressen, såsom lantbruk och löshunds jakt, som ofta hävdas får stå tillbaka i och med vargens återetablering i Sverige. Man jagar varg för att lätta på rovdjurstrycket och därmed minska angreppen på hundar och tamdjur. Flera nämner det ointresse som de har för jakt på varg. Ett tungt vägande skäl för att delta i jakten var att de därigenom bidra till att värna lokalsamhället, lantbrukarna och hundägarna.

Frågan om vargskinn som en trofé symboliserande ett värdefullt byte påtalades av Svenska Jägareförbundets ordförande vid ett vargjaktsseminarium på Öster Malma i december 2009. Huruvida ett vargskinn är något åtråvärt eller inte är dock något som åsikterna går isär om. Det går delvis att koppla till varför man är med och jagar varg. De som anser att vargjakt är en skyldighet finner sällan nöje av att ha ett vargskinn. En av de intervjuade säger till exempel att "ingen tycker att det är kul med en vargpäls", andra ser vargjakten som någonting spännande och gärna såg en trofé som skinn och kranium hemma. Flertalet av de intervjuade delar uppfattningen att troféfrågan är övervärderad och att det kan bidra till att förstärka den negativa bilden av jägarkåren och jakten på varg: "Ja det är väl kul för dem som vill ha det men det är lite groteskt med sånt där... rovdjursföreningen tycker väl inte att det är så gulligt". Viktigt är istället att värna lokalsamhället.

Jag kan garantera att ingen seriös jägare i Dalarna påstår att det är kul med vargjakt. Det är inget speciellt med det. Du hittar ingen jägare som tycker att päls och trofé är på riktigt, en seriös jägare jagar varg för att skydda våra tamdjur. En bra jägare

känner solidaritet med våra tamdjursägare som drabbas av vargangrepp. Därför vill man vara ute i skogen och ta sitt ansvar som jägare, för att minska trycket, inte för att man tycker att det är kul.

Det handlar alltså mera om att jägarna genom att delta i jakten ser sig bidra med en efterfrågad och nödvändig kunskap. Genom sitt deltagande medverkar de i förvaltningen och kan därigenom bidra till att hålla "rovdjurstrycket nere". Därmed säger de, underlättas livet på landsbygden. För jägarna handlar det om att värna lokala värden och den livskvalitet de intervjuade förknippar med livet på landsbygden. Licensjakten utgör alltså en väg att möjliggöra ett bevarande av lokala traditioner vilka upplevs som hotade (cf. Sjölander-Lindqvist 2006, 2008, 2009).

Licensjakten förstås både utifrån praktisk nytta genom att jaktens genomförande kräver insatser för att hålla rågångar öppna men också utifrån en mera djuporienterad innebörd då flera uttrycker att licensjakten kan verka för en förnyad syn på vargen och dess plats i faunan. Det handlar således inte bara om en skyldighet gentemot lokalsamhällets berörda grupper av lantbrukare, fäbodbrukare och jägare utan också om att ta ansvar för vargstammen. Rovdjurens 'dåliga image' skapad av tamdjursangrepp förstås kunna motverkas genom att människor ges möjlighet att bidra till en fortsatt djurhållning i glesbygden. När människor ges möjligheten att genom licensjakten förvalta vargstammen bidrar politikerna och myndigheterna samtidigt med verktyg för en fortsatt djurhållning på landsbygden. Flera framhåller att jakten bidrar till en standardisering av vargen, något som uppfattas som positivt eftersom många jägare upplever att vargen har en särställning inom svensk fauna (cf. Sjölander-Lindqvist 2006). Genom licensjakten, som en del av rovdjursförvaltningen, kan vargen "bli ett djur som alla andra" att placera i samma kategori som exempelvis räv, älg och rådjur. Det är ett "rovdjur som ska förvaltas som alla andra arter" eller "man förvaltar vargar som man förvaltar älgar" är några av de tankar som reses av informanterna.

Tanken att det handlar om en solidaritet och om "att ställa upp" ges även en historisk dimension när det politiska beslutet att återigen införa en kollektiviserad jakt på varg ställs i relation till tidigare generationer. Att man genom att delta i jakten tar ansvar för lokalsamhällets fortlevnad är tydlig: "Vargen har ju varit borta, farfar jagade varg, sen hoppade det över pappa och sen föll det på min lott igen" eller "det är en känsla från mormors bror att det inte går att ha varg" markerar att vargen är ett djur med historisk belastning.

En får ställa upp, har anor sen 1830, en kusin som är släktforskare vet att de var ute och jagade varg. När ungarna kom från skolan fick de lösa av föräldrarna och vakta djuren så de har slitit hårt med de här vargarna i alla tider.

Vargen som menlig för landsbygden förs som vi alltså ser vidare mellan generationer. I en tidigare rapport kunde Sjölander-Lindqvist (2006) visa på det

kollektiva minnets betydelse för samtida, lokala uppfattningar om varg. Politikernas beslut att återinföra jakt har vidare väckt gamla traditioner till livs. Jägarna pratar om jakten på varg som något som går långt tillbaka i tiden.

Vargjakten är för flera något speciellt då det både är "en stor jakthändelse" varigenom intresset för jakt kan förenas med möjligheten att utöva inflytande i en omdebatterad och under lång tid konfliktfylld fråga. Men, inte alla delar uppfattningen att licensjakten är något "speciellt". Att vargjakten har omringats av dramatik är enligt jägarna ett resultat av omgivningen. Den verkliga betydelsen handlar snarare om att värna landsbygden, dess invånare och kulturarvet.

Intervjuerna med jägare och jaktledare visar också på en mycket tydlig uppfattning att licensjakten stärkt det lokala inflytandet i rovdjursförvaltningen. Jägarna upplever att myndigheterna "faktiskt" lyssnar på dem och att jägarkåren nu efter många års strävan får vara med och aktivt utforma rovdjursförvaltningen. Många delar uppfattningen att just det allmänna deltagandet är av stor symbolisk betydelse. Att alla bereddes möjligheten till inflytande och delaktighet på det verkligt lokala planet.

Jakten som instrument för samverkan och politisk legitimitet

Informanterna delar uppfattningen att politikerna och myndigheterna med licensjaksbeslutet "bryr sig" om lokalsamhället. Nu säger en av de intervjuade, "kan vi vara med och bestämma nu tack vare riksdagen". Genom politikernas försorg har jägarna, lantbrukarna och lokalsamhället blivit bekräftade men man upplever också att jakten bidragit till balans mellan de olika intresseperspektiven.

Det var bra att myndigheter lyssnar in på båda sidor av saken och tillät en liten jakt. Än så har det bara varit bevarandedelen som hört och det har skapat opinion i bygden bland tamdjursägare.

Så även om kritiken gentemot politiker och myndigheter till övervägande delen får ses som positiv, anmärker flera att de även med sina framträdanden och yttranden i media bidragit till debattens polarisering.

Det som skadar jägarkåren är massmedia och miljöministern som säger att det är en inavlad varg och att vi ska jaga för att minska inaveln. Detta är bara skitprat... miljöministern använder bara ett argument, det där med inavel är för att motivera ett beslut som han inte vågar stå för...

Hoppas debatten blir lite bättre, det är brist på kunskap hos journalister, miljöpartister och andra. Blev förvånad över Anders Carlgrens agerande, han kanske var ställd mot väggen. Vi får väl se. Det blir säkert bättre...

Intervjuer har vid tidigare fältarbeten visat på, särskilt i Dalarna, en bräcklig relation mellan Länsstyrelsen och många jägare och tamdjursägare. Bland de intervjuade i Dalarna uttrycks en irritation över att tjänstemän uttalat sig i media under och efter jakten, vilket de uppfattar som en kritik mot jägarkåren. De gör

tolkningen att tjänstemännens agerande har varit politiskt vilket de säger inte är förenligt med deras myndighetsuppdrag.

De flesta upplever att kontakterna med myndigheter under jakten har fungerat bra. Rapporteringen och kontrollen av avskjutningsläget som innan jakten flaggats som något av ett orosmoment verkar ha varit välfungerande. Här framhåller jägarna att de varit noga med att kommunicera, rapportera och kontinuerligt uppdatera sig om avskjutningsläget för att undvika kritik mot jaktens organisation och genomförande.

Ja, det var jättebra faktiskt, vi hade ett system eftersom det absolut inte fanns täckning för mobil överallt men vi såg till att vi alltid hade någon. Jag garanterar dig att samtliga jaktlag har haft jaktledare som varit noga, ingen vill annat, så det här skulle se snyggt och bra ut.

Att det pressade opinionsläget har funnits med under jakten kommer till uttryck i intervjuerna när de jägare som varit i kontakt med Länsstyrelsens fältpersonal säger sig vara tillfreds med det lugna och "snälla" bemötandet under besiktningarna av fällda vargar. Att skjuta en varg, säger en av de intervjuade, kan upplevas som något mycket stort av den som fällt vargen men att fältpersonalen hanterat det pressade läget på ett bra sätt, utan att ge uttryck för kritik mot jägarna.

Majoriteten av jägarna upplevde jaktorganisationen på lokalplanet som mycket välfungerande. Att genomföra en kollektiviserad jakt på varg kräver större inslag av samverkan än andra jakter. De intervjuade jägaren upplever att samordningen och samarbetet jaktlagen emellan krävde nogsamma förberedelser och kontakter innan jaktens början. Då vargen rör sig över betydligt större ytor än exempelvis älgar krävs att jaktlag som angränsar varandra samarbetar för att åstadkomma en effektiv jakt. Organisationsformen för vargjakten var således "ny" men de intervjuade jakttagarna upplever den trots detta som välordnad och beskriver den i ordalag som en "kraftsamling", "militär organisation" och med "bra disciplin".

Träffades flera gånger innan och gjort kontaktlistor och gjort en organisatorisk uppdelning, vi fanns i ett nätverk så vi snabbt på lördagen kunde ta kontakt med varandra vart det behövdes, sen hade vi gästkort tillgängliga. Så det är en helt annan organisation.

Mycket bra! Vi hade alltid kontakt med varandra. Vi var så många ansvarsfulla jägare och de kunde så mycket. Mycket nöjd. Bra disciplin av alla som deltog, jag är stolt.

Den fungerande organisationen och intresset att samverka över jaktlagsgränser kopplas till det intresse som jägarna visade för att arrangera en välordnad jakt. Många av jaktledarna uttalar sig mycket positiva till den breda och nogsamt genomförda uppslutningen och att jägarna varit beredda att offra mycket kraft och fritid för att få jakten att fungera. Den nya organisationsformen för vargjakt där många jaktlag samarbetar på flera olika jaktmarker anses av majoriteten ha haft många positiva aspekter. Här framhålls särskilt jaktens sociala dimensioner

då jägarna upplever att den har bidragit till att skapa en sammanhållande kraft i bygden. En av de intervjuade påpekar vikten av, som han beskrev det, "en social ekonomi" som är av betydelse för sammanhållning.

[Orten] har en Ica-affär där man kan träffas och diskutera med varandra extra mycket när det är dags för älgjakt. Och nu med varg är det samma sak, alltså folk gick extra mycket till Ica bara för att få träffa grannar eller andra jägare och få en chans att tala ut om åsikterna. Det med den sociala biten, det tycker jag framstår så sällan i media, att vi här uppskattar älgveckan även för att man har möjlighet att träffa andra.

Jakten på varg har fungerat som ett socialt "kitt" (cf. Sjölander-Lindqvist 2006) vilket flera också pratar om som jaktens egentliga "tjusning". Vargjakts sociala aspekter är inte minst tydliga avseende jaktens gränsöverskridande egenskaper. Här tilläts man passera det egna jaktlagets områden och på så sätt knyta kontakter med andra jägare.

Vi var inte så noggranna med gränser och jakträtter för vi ville ha så många jägare som möjligt med, för att alla har rätt att vara med... annars är det en gräns mellan varje lag men nu var det inga gränser, annars är det viktigt med gränser. Men det som är fantastiskt är gränslösheten, att man slutade bry sig om gränser, vilket annars är så viktigt för jakten. Vi fick titta på andras områden och vi fick för första gången se hur marken ser ut i just de här områdena, det är fantastiskt tycker jag. Att man har åstadkommit något så fint egentligen, att man har vågat släppa in andra i sitt eget område.

Några nämner att dessa goda erfarenheter förhoppningsvis kommer att återspeglas även i älgjakten då man upplevde det som synnerligen positivt att luckra upp gränserna mellan jaktlagen.

Samtidigt som både jaktledare och jägaren verkar mycket nöjda med jakten så uttrycker några jakten varit på gränsen till överorganiserad. Även om antalet jägare som deltog i jakten inte överensstämmer med det antal som anmälde sig så delar flera uppfattningen att antalet jägare var begränsande för jaktens genomförande. Jakten fick ge vika för de krav på samordning som följde Naturvårdsverkets riktlinjer för vargjakten. Istället för att fokusera på själva jakten blev det enligt flera av de intervjuade nödvändigt att söka åstadkomma en god samordning mellan de berörda jakträttsområdena. Det skulle därför, säger dessa jägare och jaktledare, ha varit lättare att genomföra jakten men ett mindre antal jägare.

Det tog så lång tid att organisera och kolla vad de andra gjorde. För många jägare. Vargen är mycket listig, svår att få tag på, mycket lik en spetshundras, den känner allt som rör sig i närheten.

Erfarenheter och lärdomar av jakten

Som vi sett lämnades myndigheterna inte någon längre tid för licensjaktens beredning. Den 9 november 2009 ombeds länsstyrelserna av Naturvårdsverket att inkomma med yttranden avseende den kommande licensjakten. En och en halv månad senare fattar som vi såg, Naturvårdsverket beslut om tilldelning och jaktstart. Från riskdagsbeslutet den 21 oktober till beslut om kvoter för länen passerade knappa två månader. Att tiden för förberedelser av många uppfattades som alltför begränsad är ett centralt inslag i intervjuerna. Flertalet jägare upplever att beslut om jaktens utformning och tilldelning kom alltför nära inpå jaktens början. Detta har bland annat resulterat i att jägarna upplever att de inte har kunnat förbereda sig tillräckligt genom utbildning för att gå igenom förordnade riktlinjer för genomförande av jakten. Däremot upplevdes dessa riktlinjer som välutformade, lätta att acceptera och ta till sig och vilka jaktledarna sedan utgick från samtidigt som de säger att de sökte värna principen om att alla skulle kunna jaga utifrån samma förutsättningar.

Inte helt oväntat kanske anser de allra flesta intervjuade jägarna att tilldelningen varit för låg, samtidigt som de uttrycker en viss förståelse för den låga kvoten eftersom man inte har genomfört en sådan här jakt på mycket lång tid. Några jägare säger också att antalet vargar som sköts inte kommer ha någon praktiskt påverkan på rovdjurstrycket på ett lokalt plan. Samtidigt anser flera av jägarna tilldelningen som riktig, då den baserats på forskningsresultat.

Av de intervjuade jägarna var det inga som tänkte sig alternativet att försöka skjuta specifika vargindivider då det ansågs nästintill omöjligt att på håll kunna avgöra om en varg var exempelvis en alfahanne eller ett ungdjur. Huruvida man borde fördela tilldelningen per revir eller län är något som åsikterna går isär om. De som förordar jakt per revir motiverar det med att jakten skulle få större effekt, dvs. att problem orsakade av vargar i ett område skulle upphöra en tid men också för att själva jakten skulle bli lugnare. En del jägare upplever att jakten blev onödigt stressig eftersom om man ville skjuta en varg så var man tvungen att göra det snabbt. Skulle istället varje revir ha fått skjuta en varg kunde organisationen av jakten skett under lugnare förhållanden. Majoriteten av jägarna hade dock förväntat sig en snabb jakt med en till tre jaktdagar.

Nästa år skulle det vara bra om man delade upp tilldelningen på reviren, det blev lite hets om att hinna skjuta, kamp med tiden inte riktigt bra upplägg, så vill vi inte ha det inför nästa gång.

Flertalet av de intervjuade efterfrågar alltså en lugnare jakt. För att minska hetsen som ofrånkomligen verkar ha uppstått på många håll och som politikerna och Naturvårdsverket till stor del lastas för, så föreslås några olika åtgärder. Några pratar om fördelen med att dela upp jakten i olika perioder då det skulle innebära att fler skulle kunna delta. Ett annat förslag som lämnas är förlängd jakttid om kvoten skulle ökas. Flera samstämmer kring att en uppdelning i områden eller revirkoncentration är att föredra då detta även skulle medverka till ett minskat rovdjurstryck – något som av en majoritet av de intervjuade lyfts fram som en

viktig motiverande faktor för deltagande i vargjakten. Genom att inte jaga i nyetablerade revir säger några att man kan verka för en spridning av varg till andra områden. Ett argument som återkommer handlar om rättvisa eftersom det skulle vara svårt att motivera att just det reviret blev borttaget då alla vill att just deras revir ska väljas. Andra jägare anser däremot att det av praktiska skäl skulle vara svårt att skjuta bort ett helt revir. Dessutom skulle det vakanta reviret säkert snart tas i besittning av en annan vargflock. Därför är "det bättre att skjuta bort de yngre".

Om man ska skjuta av ett revir så måste det vara kombinerat med något mer, om man ska ta ansvar för varg, tamdjursägare har det svårt. Om man tänker sig att det har funnits fem föryngningar i ett revir och man skjuter av det så kommer det komma nu vargar direkt.

Andra förslag handlar om att det inte bör vara mer än 40 jägare involverade just på grund av det stora krav som ställs på samordning mellan de berörda jaktlagen.

En annan lärdom är det att man ska tänka om inför nästa år hur många jägare vill man egentligen ha i jaktlagen eftersom det är svårt att samordna så många, vargen försvinner så att säga och lämnar plats till organisationen i stället.

Gällande påskjutningar/skadeskjutningar upplever de flesta jägare att dessa varit olyckliga både för vargarna men även för jägarnas anseende. Bland jägarna finner vi uppfattningen att påskjutningar inträffar vid jakt på andra djur och att detta är något som "kan hända" men det samtidigt "inte får hända" då det "fördärvar vårt rykte". Bättre etik efterfrågas och att jägarnas bedömningsförmåga borde prövas innan jakt för att undvika slarviga påskjutningar och säkra "att skottet sitter snyggt". Att det har förekommit bomskott förklaras av den djupa frustration många jägare känner över den tidigare rovdjurspolitiken. "Vargfrustrationen ligger djupt rotad och de har inte kunnat hejda sig själva" förklarar en av de intervjuade samtidigt som "sånt får inte hända". Frustrationen ses alltså som en bidragande orsak till jägarnas sänkta krav. Istället för att försäkra sig om att kunna skjuta bra släppte jägarna iväg skott när de såg en varg, även om förutsättningarna för träff inte varit uppfyllda. Samtidigt säger flera så måste vi acceptera att man "missar eller skjuter snett" även när det gäller varg.

Man kan slå i en kvist, vargen kastar eller andra saker... vad är det som gör att vi skiljer mellan plåga på varg och älg? När man jagar älg har man samma problem, man kan skjuta oprecisa skott. Är det mindre djurplågeri då? Varför ska det var skillnad då? Varför ska varg hela tiden vara speciell?

Känslan av att vargen har en särställning kommer också fram i följande citat:

Men nu klagar folk på att vi har skjutit fel men det är samma jägare som skjuter björn och då gnäller de inte för att vi plötsligt behövs.

Väderleken upplevs både ha utgjort en bra förutsättning och ett hinder för jakten. I och med att det fanns tillgång till spårnö i såväl Dalarna, Värmland som Västra Götalands län under jakttillfället kunde jägarna lokalisera vargarna. Däremot bidrog den stränga väderleken till att det var svårt att sitta stilla på passen, vilket enligt jägarna medförde att vargen lättare uppfattade dem och höll sig borta. Vissa framhöll också att det vore bättre att börja jaga tidigare på hösten för att undvika den värsta kylan. Andra brister som lyfts fram i intervjuerna rör även att det var för tätt med passkyttar vilket medförde för mycket rörelser i markerna. Vargen med sina skärpta sinnen och kylan bidrog till att jägarna "röjde sig" för vargen. Jakten säger flera, skulle vara effektivare med en mindre skara jägare.

Jägarna är besvikna över att jakten framställts som hetsig med "12 000 blodtörstiga jägare ute i skog och mark". Majoriteten av de intervjuade jägarna och jaktledarna uttrycker frustration över, som de upplever, medias orättvisa och faktaförvrängande bild av jägarkåren, särskilt eftersom jägarna själva upplever jakten som mycket välorganiserad och noggrant genomförd.

Det är ganska tråkigt, vi jagar ju inte varg på annat sätt än vi jagar annat vilt, det står att vi är blodtörstiga vildar, de här påhoppnen saknar mycket fakta upplever jag.

Det har vänts till att vi är blodtörstiga jägare som väller ut i skogen och massakrerar bara för att vi gjorde en rejäl ansats till organisation och samordning.

De intervjuade uttrycker också besvikelse över att deras insats inte värderas som en ansats för hållbar markanvändning där fokus ligger på både vargstammens och landsbygdens långsiktiga förvaltning.

Myndigheter och intresseorganisationer

Telefonintervjuer har även genomförts med nationella och regionala representanter för myndigheter och intresseorganisationer. Intervjuerna med myndigheter omfattar en intervju med en tjänsteman på Naturvårdsverket, tre tjänstemän på länsstyrelserna i Dalarna, Värmland och Västra Götaland samt tre fältpersonal. De intervjuade intresseorganisationerna utgörs av Svenska Jägareförbundet (SJF), Jägarnas Riksförbund - Landsbygdens vänner (JR), Lantbrukarnas Riksförbund (LRF), Svenska Rovdjursföreningen (SRF) samt Svenska Naturskyddsföreningen (SNF). Dessa omfattade sexton intervjuade. Av anonymitetsskäl redovisas inte resultaten länsvis. Redovisningen av bevarandesidans (SRF och SNF) synpunkter och perspektiv delas av samma skäl inte heller upp. Majoriteten av de intervjuade var män och telefonintervjuerna varade i genomsnitt i 35-50 minuter.

Länsstyrelsen: tjänstemän och fältpersonal

I den följande texten redogörs först för resultat från telefonintervjuer med länsstyrelsens tjänstemän, därefter redogörs för intervjuerna med fältpersonalen. Tjänstemännen tillfrågades inledningsvis om vad de tänkte när de fick höra att det skulle bli vargjakt. Ingen av de intervjuade säger sig ha blivit överraskade av beslutet att införa jakt på varg. En av de intervjuade säger att det var något som det förts diskussion om under en längre tid men att beslutet kom "fortare än jag trodde att det skulle göra, det blev mera forcerat". Naturvårdsverkets tjänsteman avstår från att svara på frågan då verket är den huvudansvariga aktören för utarbetandet av licensjaktens riktlinjer.

Överlag så upplever tjänstemännen ett stort och seriöst intresse bland jägarna. Jägarnas förväntningar relateras av de intervjuade till "spänningen" att få uppleva den första licensierade vargjakten på länge. Tjänstemän och fältpersonal säger vidare att det för jägarna handlat om att "ställa upp" för ett uppdrag som de känner sig ansvariga för. Tjänstemännen är eniga kring att jakten på det stora hela har varit väl organiserat – särskilt från jägarnas sida. De upplever att jägarna har "ansträngt sig för att det här skulle gå bra" och att "organisationen var nog väldigt bra bland jägarna".

På frågan om det hade krävts mycket förberedelser för länsstyrelsens del svarar de alla lite olika. Den ena tjänstemannen säger att de fick lägga ner ungefär en månad i arbetstid för planering av jakten. Arbetet låg i att förbereda besiktningsmännen på det kommande arbetet, interna förberedelser och kontakter med de andra länen "för att se att vi gör hyfsat lika". En annan svarar att den bristande tiden till planering gjorde att de fick ta genvägar via tidigare erfarenheter genom att luta sig mot de former som utarbetats genom lodjursjakten. En uttrycker att deras egen organisation på det stora hela fungerade bra "givet de förutsättningar vi fick, om det sen berodde på skicklighet eller tur". Uppfattningen att länsstyrelsen gavs för liten tid till planering kan sägas delas av två av de intervjuade. Den tredje tycker inte att de behövt lägga ner så mycket arbete på själva organisationen av länsstyrelsens arbete. De förberedelser som de lade tid på handlade framförallt om att hitta en bra lösning på vilken kommunikationsprofil som länet skulle använda sig av för att nå ut med information på ett brett sätt. Inspirerad av sociala medier beslutade man sig för att en blogg skulle svara på det behov av information som förväntades komma från olika håll. Trots bloggen var det många som ringde och säger att de inför nästa år kommer att behöva förstärka den sidan då det stora mediala intresset kring jakten föranledde många frågor från journalister. Den andra av länsstyrelserna använde sig av ett mera traditionellt sätt att kommunicera genom att förse media med pressmeddelanden för varje påskjutningsskott. Medan således det ena av länen sökte skapa en kommunikationsprofil avpassad för det förväntade informationsbehovet och det andra länet väljer kommunikation via pressmeddelanden säger den tredje intervjuade tjänstemannen att de inte gavs någon tid för att planera hur kommunikation skulle gå till.

Det är en fråga som vi alltid förväntas behandla lika mycket som andra aspekter men vi gavs inte den möjligheterna, det fanns inga

möjligheter för oss att göra det, det handlade bara om att få det att funka, utan överskjutningar och kaos.

Att media hellre pratade med länsstyrelsepersonal direkt är kanske inte någon större överraskning men även jägarna valde att hellre prata med någon personligen. Även om länens telefonsvarare kontinuerligt uppdaterades kring avskjutningsläget var det många som hellre valde den personliga kontakten.

Jo, de ringde ju ständigt här och frågade. Jag upplevde att dom inte litade på telefonsvararen, dom ringde ändå oss för dom var ängsliga, att dom inte ville göra fel. Det upplever jag som positivt, att dom ville prata med någon och inte höra en telefonsvarare. Att dom tyckte att det var viktigt.

Kontrollen av avskjutningsläget är som vi kunde se i citatet ovan något som tjänstemännen ändå upplever att jägarna har lagt sig vinn om att följa upp. Till exempel berättar en av de intervjuade att många ringde redan kl. 7.00 på morgonen för att kontrollera inte bara avskjutningsläget utan även att telefonen fungerade.

Det lyfts fram att denna första licensjakt får ses som en prövning av riktlinjer, organisering och upplägg. Man ser fram mot att få större ansvar vilket av särskilt en av tjänstemännen är lättad över då denne upplever att länsstyrelsen inför 2010 års jakt inte gavs tillräckligt med tid till planering.

... kan konstatera att vi kommer att ha det lättare framöver då vi har gjort det en gång, det blir vårt ansvar att lägga upp detaljerna för jakten och inte Naturvårdsverket längre... det har inte borgat för någon kvalitet... det är vår erfarenhet att vi vill göra på ett annat sätt. Det är skönt för oss att det är genomfört och det är skönt att det var Naturvårdsverket som hade ansvaret den första gången med vargjakt... vi kommer att ha det lättare nästa gång med de erfarenheterna.

Att 2010 års jakt tolkas som ett första försök av vilket erfarenheter och lärdomar kan dras är en bild som delas av den intervjuade tjänstemannen på Naturvårdsverket.

Vi ser detta som ett försök, vi är öppna för att ompröva åtgärderna... Nästa års beslut skall fattas av länsstyrelsen och av oss på Naturvårdsverket, vi kommer bara att övervaka. Vi ska ta fram föreskrifter som reglerar en del av dessa regler som länsstyrelsen kommer att utveckla.

Den korta tiden till förberedelser upplevdes av flera som frustrerande. En av de intervjuade tjänstemännen säger att den korta tiden mellan riksdagsbeslut och jaktstart var alldeles för knapp. Den snabba behandlingsgången pressade dem till ett otillfredsställande myndighetsutövande följande på Naturvårdsverkets begäran om yttrande över licensjakten den 9 november 2009.

Vi hade kunnat vara mycket säkrare på vår bedömning om vi hade getts tid, man vill känna att man så mycket kunskap och underlagsmaterial som möjligt, men när man skriver ett yttrande bara för att få iväg det så snabbt som möjligt, då är det inte en bra myndighetsutövning.

Naturvårdsverkets tjänsteman är dock av uppfattningen att länsstyrelsen i allra högsta grad getts möjlighet att påverka jaktens utformning. Kvarstår gör känslan av att ha blivit överkörda av Naturvårdsverket:

Det är trots allt så att vi har kunskapen om vårt län, då menar vi att vi kanske, ska man fråga oss ska man fråga oss i god tid och då ska man lyssna på vad vi säger, sen att man inte alltid gör som vi vill.

Som vi kunde se tidigare hade länen olika förslag på licensjaktens kvoter och huruvida jakten skulle bedrivas i hela länet, riktas mot särskilda delar eller revir. Medan länsstyrelsen i Västra Götaland kände sig tvingad till snabba beslut beskrivs läget annorlunda av de två andra länen. I Dalarna valde länsstyrelsen då länets rovdjursgrupp upphört att föra en dialog med de två största jaktorganisationerna, LRF och Naturskyddsföreningen kring licensjaktens utformning. Dialogen i gruppen upplevdes som konstruktiv trots inledande oenighet i frågan. I Värmland fördes dialog kring licensjakten genom den regionala rovdjursgruppen och Viltvårdsnämnden. Där föreslog jägareförbundet att jakten borde fokusera på ett helt revir men länsstyrelsen valde att istället utgå från principen om att alla skulle få vara med och jaga varmed valet föll på att förordas jakt i hela länet.

Den kritik som lämnas av tjänstemännen handlar utöver de tidsmässiga aspekterna framförallt om att jakten blev för stressig.

... mest kritisk är jag till att det blev en väldig tävling i att vara de jaktlag som fick skjuta, det kan man förstå eftersom det var många jägare och några få vargar. Många jägare vill decimera varg i just deras område, så det blev en stress, de som inte fick någon varg blev besvikna.

Liknande intervjuerna med jägare och jaktledare framför även tjänstemännen uppfattningen om jakten som ett förvaltningsverktyg för att styra vargstammens tillväxt. En av tjänstemännen fortsätter med att då jakten i deras län kom att få en tävlingskaraktär så innebar det även brister både när det gällde jaktens kvalitet och i kontakterna mellan jaktlag och länsstyrelse som kan ha lett till en osäker arbetsmiljö för fältpersonalen.

... man slänger iväg ett skott som inte är 100 %, så det blev många bommar och påskjutningar... våra besiktningsmän fick spendera mycket tid på att utreda bommar.

Man var så sugen på att jaga på den övriga flocken efter att man hade fällt en varg, så vi på länsstyrelsen fick inte den servicen som behövdes i vissa fall. I nåt fall var inga folk där när vi kom fram, vi fick bara en koordinat och då undrar man ju om det fanns en risk för våra besiktningsmän eftersom man fortsatte att jaga?

När det gäller erfarenheter som länsstyrelserna dragit så framförs det att nästa års licensjakt måste formos så att "tävlingmomentet" dämpas. En länsstyrelse föreslår yrkesjägare men med det alternativet följer en given nackdel eftersom yrkesjakt inte skulle verka för målet att nå en ökad acceptans för vargen. Istället säger denne att yrkesjägare torde leda till ökad distans mellan lokalsamhället och myndigheter. Samma tjänsteman påpekar att så länge som delmålet om 210 vargar står kvar så kommer vi att behöva jaga varg. Det är därför viktigt att finna en jaktform som fungerar på ett bra sätt, där hänsyn tas till acceptansfrågan men där länsstyrelsen måste ges möjligheten att genomföra sina arbetsuppgifter på ett säkert sätt. Tidsdimensionen återkommer även här, liksom frågan om samordning mellan länen. En av de intervjuade påtalar behovet av både ansvarsfördelning och avsättning av tid för att genomföra de arbetsuppgifter som åläggs länsstyrelserna. Som ett exempel nämns transporten av de skjutna vargarna till Statens Veterinärmedicinska Anstalt i Uppsala.

Även tre besiktningsmän intervjuades för att få en inblick i den fältmässiga aspekten med länsstyrelsearbetet. Precis som tjänstemännen upplever de att jakten har genomförts på ett välorganiserat sätt. Jägarna visade god förmåga att lokalisera vargarna och var på det stora hela seriösa och kunniga. Fältpersonalen tycker att de blivit bemötta på ett bra sätt vid besiktnings. Trots kylan så möttes de av "glada människor" och "bra kompisstämning".

Även om jakten har ett positivt anslag så riktas i särskilt ett län kritik mot jägarnas dåliga kunskaper när det gäller skjutteknik vid jakt på varg medan en annan säger att jägarna redan är så kunniga och att jaga varg inte är svårare än att jaga älg.

Förväntningarna på jakten upplevdes av den intervjuade fältpersonalen som stor bland jägarna. Både fältpersonal och tjänstemän på länsstyrelser och verket ser möjligheten till deltagande i förvaltningen som viktigt. Därför ses det av en av de intervjuade besiktningsmännen som viktigt att inledningsvis inte rikta in sig på enstaka revir utan att skapa förutsättningar för alla att delta i vargjakt. Det lyfts också fram att just deltagandet har den positiva effekten att jakten på ett bra sätt omsätter den av många betvivlade teorin kring vargens beteende och rörelsemönster i praktiken.

Nyttan för jägarna att upptäcka hur vargar betar sig, folk har förstått att vargen förflyttar sig snabbt i stora områden, det markerar reviret, nu har folk fått se det och uppleva detta. Framförallt har de fått se att forskarna talar sanning när de säger att varg förflyttar sig fort och över stora arealer. Och folk har förstått. Detta var positivt. Sedan den allmänna glädjen att äntligen få jaga varg. Det var som en ventil som släppte.

Jägarnas organisationer

Fem telefonintervjuer hölls med representanter från jägarorganisationerna Jägareförbundet (JF) och Jägarnas Riksförbund (JRF). Från Jägarförbundet intervjuades en representant från Dalarna, Värmland, Västra Götaland samt en från förbundets nationella kansli. Då Jägarnas Riksförbund är en mindre organisation genomfördes endast en intervju med en representant från den centrala nivån.

Samtliga intervjuade upplevde beslutet om vargjakt som positivt. En av de intervjuade beskriver det som att "äntligen finns det möjlighet att förvalta varg som övrigt vilt". Det betonas även att de som lever nära rovdjur genom jakten får ökad möjlighet att delta i rovdjurspolitiken. Det lyfts fram att den tidigare politiken varit problematisk i det avseendet och att människor har upplevt sig "stå utanför" den förda politiken. En intervjuad säger att den nya rovdjurspolitiken innehåller en markant tydlighet för lokalsamhället vilket uppfattas som positivt. Samtidigt framhåller en av de intervjuade att framförhållningen i samband med licensjakten på varg varit mindre bra eftersom det blev "kort om tid att hinna med och utbilda och informera".

Just att utbilda och informera ser samtliga de intervjuade representanterna från Jägareförbundet och Jägarnas Riksförbund som deras respektive organisationers roll och uppgift i samband med vargjaktsbeslutet. En av Jägareförbundets representanter uppger att "vi bestämde att vi skulle köra ett riktigt stormöte och några studiecirklar. Det var 800 personer som vi informerade genom att de närvarande på mötena". Samma representant understryker att målet med utbildningen och informationen var att "man skulle göra det bra". Tidsaspekten lyfts återigen fram som problematisk och det påpekas att trots ansträngningar att höja jägarnas kompetens så hann ändå inte alla jägare förbereda sig så mycket som de hade velat. Det är också ett antagande som tidigare speglats i våra intervjuer med jägare och jaktledare som deltagit i licensjakten.

Vid frågan om hur de intervjuade upplevde organisationen av vargjakten beskrivs den som präglad av ett "fantastiskt stort engagemang" och "god samarbetsvilja". Representanterna för de två jägareorganisationerna är till stor del "imponerade" och bedömer vargjakten som välfungerande. En säger sig vara "imponerad av både myndigheterna, jägareorganisationerna och jaktlagen" och drar slutsatsen att den goda samordningen och samarbetet mellan de olika inblandade aktörerna resulterade i jaktens tidiga avslut. Den kritik som lämnas avseende jaktens genomförande handlar om att vissa jaktlag inte insåg hur stora områden som vargarna rör sig över vilket ställer krav på samordning.

Att tusentals jägare registrerade sig inför vargjakten rönt stor medial uppmärksamhet under och efter vargjakten.²⁵ Hur uppfattade då representanter för jägareorganisationerna det höga intresset inom jägarekåren för vargjakten? De intervjuade pekar på flera faktorer som kan ha bidragit till det höga antalet registrerade jägare. I huvudsak tolkar de tillfrågade registreringarna som ett starkt

²⁵ 12 500 var enligt uppgift från Jägareförbundet registrerade inför vargjakten. Enligt en handläggare på jaktkortsregistret var det cirka 15 000 jägare som hade registrerat sig.

stöd, "en sympatyttring", för beslutet om vargjakt. Man förstår det som att den frustration som jägare upplevt över den tidigare förda rovdjurspolitiken skapat en "uppdämdhet" vilken kom att utlösas i samband med beslutet om vargjakt. Dock framhåller en intervjuad att oavsett viltart så lockas jägarna av nya jaktformer och beskriver det som att "gammalt är gammalt och nytt är spännande". Ytterligare en faktor som framförs är att många anmälde sig för säkerhets skull i fall de skulle ges möjlighet att delta i vargjakten. Likaså betraktas inte det höga antalet registrerade jägare som anmärkningsvärt och flera säger att det är långt fler som deltar i älgjakten. Registreringarna och deltagandet borde enligt dessa ses som något positivt eftersom det på sikt kan leda till förändrade attityder gentemot vargen.

Det är en storstadsproduktion att tycka att antalet var så dramatiskt, jag tycker det speglar viljan att vara med och få chansen. Att man får vara med och delta, ökat deltagande och att man får en bättre attityd och på sikt kanske till och med räddar vargen. Det har stor betydelse för de som lever med vargen, man måste sätta in de konsekvenser de har för dem som lever med småbruk.

Och det som var fantastiskt är att det blev så stor uppslutning, tolkar det som att när vi äntligen fått det så måste vi ställa upp och visa att vi vill vara med och decimera vargstammen. Det har varit missnöje under en längre tid, det var många djurägare och bönder som var med och jagade... det visar på ett engagemang och uppslutning.

Som belyses i citaten ovan kopplas deltagandet i vargjakten till landsbygdens värden och i synnerhet tamdjursägares levnadsvillkor. Andra framhåller även att alla registrerade jägare faktiskt inte deltog i själva jakten.²⁶ Återigen betonas deltagandet som ett uttryck för en vilja att vara med och påverka.

Det visade sig att det var en tredjedel av de registrerade som kom ut i skogen, jag tror att det var nyhetens behag som gjorde att många anmälde sig utifall att de skulle få möjligheten att vara med. Det visar på ett stort intresse och engagemang.

Efter vargjaktens avslutande har det i media riktats kritik mot att flera vargar hade blivit påskjutna. Även Naturvårdsverket uttrycker att jakten på varg innehöll "relativt många bomskott" (SR, 7 april, 2010). Samtliga av de intervjuade representanterna från jägarorganisationerna betonar att skadeskjutningar eller bommar är oacceptabelt. De påpekar samtidigt att förhållanden under vilka jakten ägde rum var svåra med sträng kyla. Påskjutningar är heller inte något unikt för vargjakt utan inträffar under alla typer av jakter. Likaså säger en av de intervjuade att vargen kastar sig undan snabbt, vilket inte alla jägare kanske inte varit så väl förberedda på. Alla är dock inte överens om hur många skott som är lämpliga.

²⁶ Enligt uppgifter som Jägareförbundet samlat in från jaktkretsar var det cirka 4000 jägare som deltog i licensjakt på varg.

Medan en uttrycker att det är en god jägarregel att skjuta många skott för att få död på djuret säger en annan att "vi måste vara självkritiska och få ned antalet skott och påskjutningar". På frågan om huruvida det bör ställas högre krav på utbildning för att undvika liknade händelser under kommande vargjakter svarar de intervjuade överlag att mer utbildning är önskvärd men formerna för en sådan måste ses över och bör helst vara frivillig. Exempelvis har det föreslagits att jägare bör ta ett vargpass innan dessa får delta i vargjakt men en representant säger att detta skulle vara mer populistiskt än nödvändigt. Istället menar denne att man måste jobba mer med att få jägare att låta bli att skjuta på långt håll, vilket några jägare frestades göra under 2010 års vargjakt.

På frågan om vilken betydelse vargjakten har haft för jägarekåren, svarar de intervjuade överlag att möjligheten att delta i förvaltningen har ökat möjligheterna för en samexistens mellan människa och rovdjur och bidragit till ett positivare klimat inom rovdjursförvaltningen. Det beskrivs som ett "stort steg framåt" för både jägare och rovdjur.

Att jägare uppfattar att de har möjlighet att påverka sin egen situation lyfts återigen upp som en viktig aspekt. I förlängningen säger de intervjuade leder detta till ett ökat förtroende för beslutsfattare och den nationella förvaltningen. Med licensjakten har regeringen återfått en viss respekt. Den nya rovdjurspolitiken har öppnat upp dialogen, inte bara på ett individuellt, personligt plan jägarna sinsemellan utan jakten har även gynnat dialogen mellan samhällseliga nivåer.

[Jakten] ger positiva vibbar att man ges möjlighet att vara med och påverka både beslut och förvaltning. Det ger goda förutsättningar för ett positivare klimat.

Samtidigt framhålls att vargen som art normaliseras genom att den blir jaktbar som andra, vilket påpekas som ett viktigt steg för att öka acceptansen för vargen. För att öka acceptansen understryks även vikten av en generöst tillämpad skyddsjaktslagstiftning där skadegörande individer snabbt kan tas bort.

Det här är ett naturligt inslag, vi bör jaga varg den har ingen naturlig fiende, jag stöder inte nollvisionen det finns plats för varg men inte i den här utsträckningen, ett naturligt inslag som andra jaktbara arter. Också viktigt att skyddsjakten blir generöst hantlerad så att de här närgångna individerna verkligen tas.

Om jägarekårens förtroende för rovdjursförvaltningen upplevs ha stigit i samband med vargjakten så påpekar en av de intervjuade att allmänhetens förtroende för jägarkåren kan ha sjunkit. Trots att "jakten överlag fått sig en liten törn" tror denne dock att det kommer att rätta till sig då allmänhetens förtroende för jägarekåren tidigare visat sig vara relativt stabil.

Flera intervjuade upplever den mediala bilden av vargjakten som mycket negativ. Den första allmänna vargjakten på 45 år föranledde som bekant en stor medial uppmärksamhet, där både beslutsfattare och jägarkåren blev kritiserad för beslut och genomförande. Debatten upplevs som "känslomässig", baserad på låg

kunskap och utan avsikt "att skapa klarhet". Flera framhåller att debatten skapats av debattörer "på höga poster i media" som inte tidigare haft något intresse av rovdjurspolitik och informanterna upplever deras kunskap och inblick i ämnet som låg.

Mediebilden stämmer inte, det var några få debattörer som rev upp en stämning som gjorde att alla media var tvungna att haka på, de hade ingen själörannsakan, tänkte inte igenom det hela utan hoppade på tåget med dålig information och kunskap om bakgrunden till jakten och hur den gick till i verkligheten... många debattörer som tidigare inte brytt sig om rovdjursfrågan har vaknat till liv.

Överlag så upplever de intervjuade från jägarorganisationerna att kritikerna och bevarandesidan har liten kunskap i ämnet och väljer att istället argumentera utifrån känslomässiga grunder. I debatten, säger de intervjuade, försökte jägarorganisationerna istället bemöta kritiken sakligt trots upplevelsen av att bli otillbörligt påhoppade. En framhåller att denne uppfattat att medierapporteringen på det lokala och regionala planet skiljt sig markant från riksmmedia:

Media var mer kritisk ju längre ifrån verkligheten man kom, känslomässiga aspekter, inte fakta tog de med. På det lokala planet har det varit positivt, jag känner inte igen den debatt som blivit i riksmmediorna. Debatterna har inte haft något intresse av att skapa klarhet utan bara höga tittarsiffror...

Från intervjumaterialet framstår jägarorganisationerna som oförberedda på den mediala debatt som följde vargjakten. En anledning till det anges vara att riksdagens beslut om en ny rovdjursförvaltning inte gav upphov till någon särskild debatt i media. Samtliga framhåller att den mediala debatten har varit negativ för jägarkåren. Någon beskriver att debatten har "skrämt upp politikerna" och flera säger att miljöministerns uttalande om dålig genetik som anledning till vargjakt gett ytterligare näring till den mediala debatten.

I huvudsak upplever jägarorganisationernas representanter att myndigheter och politiker i det stora hela hanterat vargjakten bra och "ställt upp bra för beslutet" samt "försvarat den här politiken". I den mån representanterna är kritiska riktas den mot miljöministern som skylls för felaktiga uttalande om missbildade vargar och att han "vinglat fram och tillbaka", alltför svag för att kunna möta osaklig kritik från jaktmotståndare.

Det framhålls att myndigheter och politiker borde varit tydligare med att klargöra att beslutet att jaga varg fattas med bred politisk förankring av riksdagen och att det inte är något som jägarna på egen hand genomdrivit.

Lantbrukarna

Fyra telefonintervjuer genomfördes med informanter från Lantbrukarnas Riksförbund (LRF), tre stycken vardera från Dalarna, Värmland och Västra Götaland

samt en från LRF:s centrala kansli. Ingen av de tillfrågade från LRF hade deltagit i vargjakten.

Vid frågan om hur de intervjuade hade reagerat när riksdagsbeslutet om licensjakt på varg togs, uppger samtliga att det var ett bra beslut som var positivt både för vargen och för de som bor i vargrevir. Även bland dessa uppges den snäva tidsramen som problematisk för jaktens praktiska genomförande då liten tid lämnades för planering och förberedelser.

Det betonas att LRF har jobbat med att få till stånd ett beslut förankrat i de problem som följer med rovdjursnärvaro i lantbrukssamhället. För att säkra medlemmarnas perspektiv i organisationens rovdjurspolitiska arbete uppger en av representanterna att denne tillsammans med riksdagsmän har besökt företagare som har fått sina får rivna av varg. LRF:s roll efter beslutet om vargjakt var enligt de intervjuade att försöka informera om regelverkens betydelse, men också att delta i debatten för att föra fram de frågor som förbundet håller som centrala. En av de intervjuade säger att man genom debattinlägg sökt försvara det demokratiskt fattade beslutet om vargjakt samtidigt som organisationen också vill tillämpa en mer generös skydds jakt för att öka den lokala acceptansen för varg.

Bland informanterna upplevs vargjaktens organisation och praktiska genomförande på olika sätt. Två av de intervjuade uppger att jakten "skötts ganska professionellt" och att "upplägg och genomförande i stora drag var ok men inte lysande". En annan synpunkt som lämnas under intervjuerna rör jaktens utformning.

... tycker det var lite provokativt, det var så generellt. Jag hade förväntat mig en lite mer riktad jakt under längre period med expertjägare, det blev rena avrättningen.

Att stödja medlemmar (lantbrukare) med rovdjursproblem ses som en viktig uppgift regionalt. Särskilt en av de intervjuade hänvisar till att LRF:s lokala förankring har gett dem god insyn och förståelse i den skadebild som förknippas med vargens närvaro i landskapet. Detta gäller särskilt den utsatta gruppen av djurhållare som bedriver fäbodrift. Den här utgångspunkten lyser även igenom när jaktens upplägg och genomförande berörs i intervjuerna. Samtliga intervjuade förespråkar en generösare skydds jakt i problemområden medan de ser licensjakt på varg som ett mindre behov. Det uttrycks oro över att tilldelningen av vargar i licensjakten kommer att påverka skydds jaktkvoten.

... det är inte bra om [kvoten] påverkar skydds jakten. Det är bättre att ta bort dom som har ett avvikande beteende, mer generös skydds jakt är bättre. För nu kan man inte begära skydds jakt det är dödfött nu efter det här rabaldret.

Vi tycker att man ska ha en målinriktad vargjakt för att komma åt problemområden och för att minska hetsen i jakten. Man släpper ut mycket jägare på några djur och då blir det först till kvarn... nu hade man delegerat ut 12 stycken vargar för skydds jakt och 27 för

licensjakten, jag skulle gärna sett att det var tvärtom... skyddsjakt är enklare att motivera och försvara.

Att vargjakten attraherade ett stort antal jägare upplevs inte som anmärkningsvärt av informanterna från LRF eftersom det inte behöver betyda att alla "springer ut i skogen samtidigt". Bland några informanter kopplas också det höga intresset för jakten till den frustration som många känner över den tidigare förda rovdjurspolitiken. En annan orsak till det stora intresset för jakten är enligt LRF:s representanter att den speglar jägarkårens syn på vargen som en rival till hundar och vilt. Utifrån det perspektivet så handlar intresset om att vargen utgör ett hot mot jakten medan jägarna (som vi såg tidigare) anför att vargjakten handlat om att demonstrera solidaritet med lantbrukare och landsbygden. Att jägarna av solidaritetskäl skulle ha deltagit i vargjakten uppfattas dock inte som det enda skälet utan att det också handlat om löshundsjaktens och viltuttagets förutsättningar.

Jo alltså, jag har sagt förut att jägare i rovdjursfrågan har så stor omsorg om tamdjur. Kan vara så. Jag stannar där, jag har noterat detta. Dels kan det vara som de själva säger men sen är det rena jägareintresset och konflikten älg - varg är svårare att legitimera jakt med. --- Att i den allmänna opinionen bedriva vargjakt för att ha fler älgar är lite svårare att sälja.

Det skulle således handla om att det är lättare att legitimera vargjakt genom att anföra de problem som lantbrukare i rovdjurstäta områden utsätts för än att hänvisa till jaktliga intressen såsom en minskad älgstam eller angrepp på hundar.

En annan frågeställning som väcks av de intervjuade berör antalet påskjutna vargar och om det skulle ställas högre krav på utbildning inom jägarekåren. Två av de intervjuade säger att antalet påskjutningar gjorde att "det inte kändes riktigt trevligt". Samtidigt så framkommer tydligt uppfattningen att all jakt innebär risk för skadeskjutningar och bommar. En intervjuad säger att vargen precis som räven är svår att jaga eftersom den kan kasta undan precis i skottet, något som de flesta jägare inte räknar med. Överlag förordar de intervjuade någon form av utbildning med skytteprov samtidigt som "utbildning knappast hjälper mot dåligt omdöme". En av de fyra intervjuade förordar expertjakt för att säkra en professionellt genomförd jakt. "Det är inte lika enkelt som att skjuta klövvilt" säger denne och fortsätter: "Genomförandet var inte tajmat särskilt om man ska vara rädd för vissa individer med särskild genetik, det var ju rena arkebuseringen".

Det framhålls att organisationen stöder beslutet om vargjakt eftersom "vi har tagit ställning för att våra medlemmar ska kunna leva och bo på landsbygden". Samtidigt så uttrycks alltså en vidareutveckling av jaktformen som inte får innebära en minskning av möjligheten att bevilja skyddsjakt. Hellre att licensjakten kvot minskar till förmån för skyddsjakten. En av de intervjuade säger att en lugnare och mera selektiv jakt riktad mot problemområden skulle vara ett sätt balansera de två jaktformerna och dess underliggande motivationsfaktorer med varandra.

När frågan om vilka erfarenheter de intervjuade från LRF dragit av den genomförda licensjakten på varg, uppfattar flera att LRF:s roll har varit att balansera debatten. Här återkommer att organisationen måste vara tydlig med att både vargjakt och omflyttning av vargar är beslut som LRF står bakom. Att sätta ett tak på vargstammen förs fram som mer viktigt än att diskussionen kring vargstammens genetiska status. Debatten, säger en av de intervjuade, har alltför mycket kommit att präglas av "om vargen är från Ryssland eller Finland" än vargstammens numerär och dess betydelse för risken för skador och angrepp. Detta, är att som politiker "gå ifrån sitt ansvar". På liknande sätt kritiserar politikerna för att inte ha försvarat beslutet om vargjakt som demokratiskt fattat. En av representanterna betonar att demokratiska beslut skall respekteras och accepteras även om de för vissa framstår som kontroversiella.

Överlag, uppfattar dock de intervjuade att erfarenheterna från jakten varit positiv. En viktig del med jakten är att "börja visa djuren att det är lite farligt att vara nära människan". För LRF handlar det alltså om att lära vargarna ett skyggare beteende för att därigenom minska risken för tamdjursangrepp. Beskattningen av vargstammen tolkas också här som symboliskt viktigt när det gäller förvaltningsinflytande. "Vanmakten har minskat" säger en av representanterna och licensjakten utgör politikernas svar på de problem som tamdjursägarna och jägarna brottats med som en konsekvens av rovdjurens närvaro på landsbygden. De politiker som drivit frågan om en förändrad rovdjurspolitik har "stått upp" för beslutet samtidigt som argumenten för att försvara vargjakten framstått som konstlade. Att vissa politiker borde ha uttryckt sig tydligare om den egentliga anledningen och bakgrunden till beslutet om vargjakten reflekteras i följande citat:

Man skulle tydligt och klart sagt att vi driver en vargajakt för att rovdjur innebär reella konflikter för lantbrukare och det handlar om att ta dem ombord. Miljöministern gick bara på det genetiska. Kommer inte gå till journalisthögskolan som ett lysande exempel.

Som påpekats av Sjölander-Lindqvist (2009) så har även den svenska rovdjurspolitiken tillsammans med andra politiska regelverk bidragit till att skapa ett dilemma för lantbrukare och särskilt fäbodbrukare. Målet att verka för vitala och utbredande rovdjursstammar har kommit att konkurrera med exempelvis EU:s jordbrukspolicy avseende vikten av att verka för ett fortsatt öppet landskap. Uppfattningen att "vi är klämda mellan olika miljömål i olika sammanhang" överensstämmer alltså med tidigare resultat (Sjölander-Lindqvist 2009).

Bland de intervjuade hävdar flera att jakten särskilt haft en psykologisk betydelse för människor som bor på landsbygden. En av de intervjuade representanterna beskriver det som att "man känner att man har ett värde igen". Att själv kunna påverka sin situation uppfattas som särskilt betydelsefullt eftersom "det har funnits en stor förtvivlan bland de djurägare vi företräder". Den nya rovdjurspolitiken har enligt den nationella representanten "avdramatiserat rovdjursfrågan". Andra påpekar även vikten av en regionaliserad rovdjursförvaltning,

som förväntas underlätta skyddsjaktsärenden då "man känner varandra bättre på ett regionalt plan".

Samtliga intervjuade påtalar den frustration och oro som många djurägare upplevt när man befarar eller har upplevt ett rovdjursangrepp. Att inte veta om djuren lever eller om de bara lever delvis efter rovdjursangrepp och den osäkerhet många känner inför att kontrollera sina besättningar på morgonen eftersom man kan ha varit angrepp under natten utgör en stark mental påfrestning, framförs också (cf. Sjölander-Lindqvist 2006, 2008, 2009). Igen, förändringen av rovdjurspolitiken och förvaltningen är ett steg mot ett stärkt förtroende för politiker och beslutsfattare. Samtidigt som "det är respektingivande att man tar hänsyn till dem som bor där djuren bor" så är man också av uppfattningen att det inte påverkar antalet rivna får.

När det gäller myndigheters och politikers agerande i samband med vargjakt betonas att politikerna mera är uppdelade enligt stad/land än partipolitiskt. Avvikande åsikter mellan politiker är, enligt de intervjuade, ovanligt på det kommunala planet medan tydliga skiljelinjer präglar den nationella rovdjurspolitiska debatten. Rovdjursfrågan är däremot inte unik i det avseendet. En av de intervjuade upplever att flera andra frågor innehåller samma uppdelning mellan stad och landsbygd. "Vi lever inte i samma verklighet" säger denne och "det måste vi börja ta i på LRF".

På frågan hur de intervjuade från LRF uppfattade den mediala debatten som följde i vargjaktens spår så framhålls att debatten inte varit gynnsam för organisationen. Två svarar att de upplevde debatten som onyanserad och obalanserad. Det stryks under att debattredaktioner inte är intresserade av att balansera åsikterna utan bara skapa underhållande TV och av det skälet säger sig en intervjuad ha valt att inte medverka i en TV-debatt. En informant betonar att beslutet om vargjakt var fattat enligt en demokratisk modell och att den demokratiska aspekten måste beaktas även i den mediala debatten. Att en känd ledareskribent skrivit att man får "gilla vargarna eller flytta" upprör de intervjuade som menar att denne saknar förståelse för landsbygdens levnadsvillkor. En intervjuad betonar att det är viktigt att sätta sig in i den situation som de som lever med rovdjur befinner sig i och som varje dag funderar över om "mina får lever eller inte". Debatten upplevs även av de intervjuade från Dalarna och Västra Götaland ha en tydlig stad/land dimension:

... tittar man på de som är på den sidan [bevarande], ju närmare Stureplan man kommer ju mer har det varit, ju längre ifrån de som lever med det så att säga, sen finns det ju dem som bor i skogen också som framfört de här åsikterna... har extremister som inte vill ha vargar, det är inte bättre, det blir galet från båda håll.

Bevarandesidan

Sju intervjuer genomfördes med nationella och regionala representanter för Svenska Rovdjursföreningen (SRF) och Svenska Naturskyddsföreningen (SNF). För att undersöka hur de bägge organisationerna förhåller sig till några av de

frågeställningar som vargjakten rest, har därför fyra representanter för SNF intervjuats – en för vardera Dalarna, Värmland och Västra Götaland samt nationell nivå. Tre intervjuer har av samma skäl genomförts med SRF. En vardera i Värmland och Västra Götaland samt en på nationell nivå. SRF Dalarna är idag vakant.

Vid en genomgång av det empiriska materialet kan två tydliga skillnader urskiljas: dels att det inte alltid finns en samstämmighet mellan den nationella och den regionala nivån, dels att även om SNF i media intagit en förhållandevis kritisk roll så ger flera av representanterna i intervjuerna uttryck för en mera accepterande attityd än SRF:s representanter.

Också bevarandesidans representanter tillfrågades hur de tänkte när beslutet om vargjakt togs? Två av den intervjuade representanterna för SNF tycker att beslutet kom hastigt och inte tillräckligt överlagt. Den tidspress som följde för Naturvårdsverket och länsstyrelserna efter riksdagsbeslutet utgör en stor del av den kritik som de intervjuade riktar mot ansvariga politiker. Politikerna kritiserar för "dåligt omdöme" och att den korta tiden mellan riksdagsbeslut och genomförande föranledde att jakten blev ett "hastverk" och mera kan karaktäriseras som en prövande verksamhet. Flertalet av de intervjuade lyfter fram att miljöminister Andreas Carlgren agerat "hattigt och oövertänt".

... först det här med att man jagade för att förbättra genetiken och backade inte trots att han fick kritik, sen började han med att säga att man jagar för acceptans och det är tofsamt om det håller. Det är svårt att förstå hur han hade tänkt när han skulle bemöta den här debatten /... /kunde inte förklara på ett vettigt sätt varför man ska börja med att skjuta ner vargstammen och sen bygga upp den.

Den stora tystnaden från andra politiker kritiserar också:

I övrigt kan man säga att någon enstaka politiker från Miljöpartiet uttalade sig men annars var det dödstyst. Politikerna törs inte stå upp för sina tidigare beslut, det visar hur känslig frågan är, de tiger som muren.

Vi ser en tämligen delad besvikelse avseende politikernas agerande vilket kopplas till frågan om politikens och politikernas roller när det gäller naturvård. Istället för att anknyta till politikens representativa uppdrag väljer en representant att kritisera den svenska demokratimodellen.

Politiker är aldrig lärare, det står med fingret i luften och ser vart det blåser när en liten skara människor, välrustade och skickliga lobbar för en sak. Då har det uppfattats som en opinion som man måste ta tillvara, som medborgare är jag väldigt kritisk till lobbyism. Folkbildningen kommer på skam av flashiga uppvisningar.

Även myndigheterna kritiserar. Naturvårdsverket beskrivs som svag, alltför osjälvständig och oförmögen att stå emot tryck från det omgivande samhället.

... vi tycker väl kanske att Naturvårdsverket skulle ha en självständigare roll... de har inte försökt föra fram fakta i målet, varje människa som kan tänka kan inte tycka att det är rimligt att skjuta 27 av 250 individer. Naturvårdsverket borde vara mer självständiga och agera för naturvård, men de har gett efter för jägareorganisationerna.

De intervjuade representanterna för SRF och SNF riktar även, i anslutning till licensjaksfrågans behandling av jägarorganisationerna, kritik mot sig själva. De säger att de har varit svaga och otillräckliga i att lobba för den naturliga faunans sammansättning av både bytesdjur och rovdjur. Besvikna är de över att beslutet gick igenom i riksdagen samtidigt som det "inte kom som någon överraskning". Trots, som en av de intervjuade säger: "vi rovdjursvänner hade uppvakttat riksdagsmän massivt". En regional representant drar lärdomen av att ha en god relation till länsstyrelsen. Att organisationerna har verkat för att skapa debatt kring jaktbeslutet framgår av intervjuerna även om några ger uttryck för en mera lågmäld hållning i frågan. Överlag ser vi dock att ansträngningar har gjorts av organisationerna för att skapa debatt kring jaktbeslutet - och därmed också lägga grunden för en förändring inför 2011. Utöver att skicka mejl till de ansvariga departementen har man även sökt bidra till debatten genom debattartiklar i lokalpressen och genom att ställa upp på intervjuer i media. Organisationerna har strategiskt sökt dra igång debatten och vara den som "ställde frågorna" kring om det var rätt av politikerna att fatta beslut om jakt, hur jakten borde ha genomförts och motiven till jakt för att på så sätt skapa incitament för ett omprövande av beslutet inför 2011.

... vi fick vässa våra pennor, vi har debatterat, vi skrev artiklar i tidningar inom hela landet och uppvakttade politiker... vi har varit med i tv och radio samtidigt som vi delar ut material.

Till viss mån upplever de att de har varit tursamma medialt. Att licensjakten kom att röna så stor uppmärksamhet har gynnat deras eget arbete och deras egna organisationer. Flera, dock inte alla av de intervjuade, talar om att de har blivit kontaktade och att de nog tror att den mediala uppmärksamheten har hjälpt dem till fler medlemmar. Medan några säger att de inte samverkar med andra organisationer eftersom de arbetar på så olika sätt, uttrycker ändå flertalet av de intervjuade att de försöker samarbeta med andra. Det beskrivs som viktigt att söka skapa en förändring i en fråga som de, fram tills jaktens genomförande, uppfattades som i händerna på jägarorganisationerna. Man säger till exempel att det är svårt att få gehör givet att det finns så många jägare i riksdagen. Men efter jakten så har deras organisationer vunnit mera uppmärksamhet från allmänheten.

Stämningläget efter jakten beskrivs som hätsk med hot både mot jägare och mot vargjaktsmotståndare. En av de intervjuade säger att flera i deras regionala organisation inte "vågat vara aktiva i vargfrågan längre, de vågar inte gå ut offentligt". Även om de intervjuade upplever ett starkt stöd för den kritik som de riktat mot hur jakten organiserades och på vilket sätt den genomfördes så säger

man också att den polarisering som än en gång blossat upp inte är bra för sakfrågan. Den har istället bidragit till ett hårt debattklimat och att "hätska utspel mot jägare gynnar inte saken". Men de säger också att även om debatten har varit snedvriden och kommit att bli alltför polariserad, så får jägarna skylla sig själva. De har agerat alltför "propagandistiskt" och grävt gropen själva. Till exempel: "de gjorde reklam för hur stort intresse det var att jaga varg genom att löpande publicera det på sina hemsidor" och "det stör vilket sportsligt sinne som helst".

De lastar politikerna och myndigheterna för den snabba hanteringen av frågan, som de anser ha föranlett problem för jaktens genomförande.

Naturoårdsverket borde ha givit mer stringenta bestämmelser, men om politiker hittar på något den 1 oktober, hur ska man fram till den 2 oktober komma på bestämmelser? Det blir ett hastverk.

En viktig del i den kritik som uttrycks handlar om det felaktiga med jakt då stammen fortfarande är så begränsad till antal. Flera är i sig inte negativa till jakt då de ser att viktiga fördelar kan följa. Framförallt handlar det om att jakten kan vara "räddningen" av vargen som art då jägarna med licensjakten bjuds in att verka för en gemensam förvaltning. Om än uttryckt med viss tvekan så förstås jakten av några som ett medel att skapa större delaktighet.

Vargjaktens införande är på sitt sätt det viktigaste som hänt för varegens fortlevnad som art i vår fauna. Det är säkert många i min förening som skulle sätta sig käpprakt upp i stolen. Jag tror så här tills verkligheten visar annorlunda.

Några tar också upp att jakt på varg på sikt kan bidra till ett bättre skydd när jägarna, för troféns skull, kommer att värna dess existens i naturen. Dock uttrycker några representanter stor tveksamhet till om licensjakten kommer leda till en ökad acceptans för vargen då inga sådana tecken gått att utläsa ännu.

Att det kan spela roll för representanternas uppfattningar om de befinner sig på regional eller nationell nivå framkommer i intervjuerna. En av de intervjuade säger att de på den regionala nivån har intagit en låg profil i jaktfrågan: "Vi har ju haft en lite avvikande syn än riks, vi bor ju mitt i vargreviren". Även om denne representant inte tycker att det borde ha bedrivits jakt alls så handlar det om att "människan har jagat genom alla tider". Det beskrivs också av flera som ett "politiskt, demokratiskt fattat beslut". Så även om de antingen tycker att stammen är alldeles för liten för att kunna jagas eller att jakt inte alls borde förekomma så ser uttrycker de förståelse för riksdagsbeslutet.

Delaktighetsaspekten formuleras också i uppfattningen att jakten fortsättningsvis bör vara allmän. Andra säger istället att om jakt skall bedrivas på varg så bör den vara selektiv för att därmed kunna spara exempelvis värdefulla alfadjur. Ett annat förslag som läggs fram är att fokus borde ligga på de områden där problemen för tamdjursägare är stora. Flera är av åsikten att jakten bör genomföras av en expertgrupp för att undvika de problem som man sett i årets jakt. För att undvika bommar och skadeskjutningar ska inte "kreti och pleti" vara med och

jaga för att åstadkomma en strikt kontrollerad jakt. Medan någon tycker att jakten varit disciplinerad och med tanke på att tidspressen gav lite utrymme för mer rigorösa förberedelser så är flertalet ändå kritiska mot jägarna. Jakten beskrivs alltså som okontrollerad och kaotisk och lösningen ligger enligt en i att skapa en mindre "demokratisk jakt".

En annan lösning ligger i utbildning. Sådillvida jakten skall vara allmän delar man uppfattningen att jägarna bör genomgå någon sorts utbildning i vargjakt, kanske bör även någon form av vargpass utfärdas för att få delta i jakten. En av de intervjuade är dock av motsatt uppfattning – det finns ingen anledning att utbilda jägarna för den kunskapen besitter dom ändå. Det som denne ser som betydligt viktigare är att verka för en lugnare och mindre hetsig jakt. Nyckeln till detta är fortsatt licensjakt på varg. När jägarna känner att "chansen återkommer" så skapas också förutsättningar för säker och behärskad jakt. En liknande uppfattning är att frågans enorma anspänning kanske kom att kanaliseras på ett snedfördelat sätt genom jakten.

Man kan säga att man borde ha organiserat på ett annat vis, en granne som jag pratade med här hade jagat på 40 000 hektar, där var man 70 man, men i grannbyn, där gick man ut 100 jägare på 100 hektar, och det är klart att då skjuter de ju vargen. Sen på det område där man har haft problem, där fick de inte skjuta någon. Man borde ha tänkt till lite i förväg, så är det.

Jägarnas intresse för att delta i vargjakten förklaras ha sitt ursprung i en avoghet och ett hat mot varg som understötts av jakttidningar. Att den uppfattas som ett hot mot lokalsamhället och som en konkurrent för jägaren lyfts också fram. Jägarnas hotade egenvärde och konkurrensen om bytet läggs fram vid frågan om hur det stora intresset för att delta i jakten kan förklaras. En representant säger: "De känner ju hotet från vargen, att vargen är bättre att jaga än dom, de tycker väl att de ska ha första tjing på älgen. Det finns ett visst egenintresse i det här".

Den historiska kopplingen skymtas också när en av de intervjuade refererar till att det finns ett kollektiv arv, ett kollektivt minne av vargen som ett hot mot bygdens överlevnad som än idag påverkar debatten. Att det inte heller är en fråga som på den lokala och regionala nivån rättar sig efter partilinje utgör en del av förklaringen då den "slår över alla partigränser, vargen ses som ett hot, snarare beroende på vilken kommun man bor i". Intresset för att jaga varg kan därmed också ses som "en demonstration mot myndigheterna för att visa att dom är många".

Några synpunkter på genetisk förstärkning

Förutom att införa en licensjakt på varg, innebär den nya rovdjurspolitiken också att vargstammen ska förstärkas genetiskt genom att vargar importeras från exempelvis Finland eller att vargar i norra Sverige kan flyttas nedåt i landet. Inplantering eller förflyttning av varg utgör en annan del av de reformer som riksdagen fattade beslut om avseende en ny rovdjurspolitik och förvaltning. Det är också ett kontroversiellt ämne (Naturvårdsverket 2009c). Detta reflekteras även

i intervjumaterialet där de flesta av de intervjuade jägarna motsäger sig en inplantering, i varje fall i deras eget närområde. Inplantering/flyttning av varg förväntas skapa motsättningar mellan olika delar av landet.

Jag förstår hur de tänker men jag ser vilka problem det kommer leda till, var ska man sätta ut den, tänk om den är besvärlig eller sjuk. Det bästa är ju att det kommer in naturligt som den i Galven, det är ju lättare att acceptera för alla parter..

... att förflytta är ett sätt att skapa motsättningar inom befolkningen, flyttar man vargar från Stockholm till Dalarna eller renbetesland till Dalarna skapar man motsättningar inom olika landsändar. I så fall ska det förflyttas så det är jämt fördelat inom hela landet.

Många jägare ifrågasätter även behovet av att införa nya gener och istället hänvisar de till de resultat som framkommit av Skandulvs forskningsarbete. Jägarna säger att då den svenska vargstammen redan har kompletterats med nya gener genom den varg som etablerat sig i Galvenreviret i Gävleborgs län så utgör vargstammens genetik inget problem längre. Dessutom finner jägarna sitt argument styrkt av att de vargar som obducerats efter jakten var friska. Vi finner även en argumentation där inplantering/flyttning av varg anses vara emot naturen (se även bilaga 2 i Naturvårdsverket 2009c). Men inte alla motsätter sig inplantering utan vill värna om vargstammens hälsa: "Finns vargen så vill jag ändå att den ska må bra, vill inte plåga den med dålig avel".

Hur ser då regionala och nationella representanter från jägarorganisationerna på denna fråga? Flertalet är samstämmiga kring att det är nödvändigt med en bättre genetisk status men vilket kan åtgärdas på olika sätt. Först av allt så vill man verka för en naturlig invandring, följt av flytt av vargar från Norrland. Som en uttrycker det: "Kontroversiellt men tittar man på en ny varg mot 50-60 som de kanske har spelat ingen roll". Den stora utmaningen är, säger de, att söka få den grupp som höjer de starkaste motståndsrösterna att förstå att friska vargar är en förutsättning för fortsatt vargjakt.

Jag ser det som en självklarhet, en förutsättning för jakten, jag tror på det. Sen ska man inte förhastat sig utan se till att det blir en naturlig invandring i första hand och hjälpa till med flytten ner och i sista hand får det bli en import av varg. Vi på Jägareförbundet måste jobba hårt med att få dem att förstå den kopplingen. Det vore bra om det kunde ske snabbt och på så sätt avdramatisera det hela.

En naturlig invandring föredras även av samtliga informanter medan Jägarnas Riksförbund uppger att de vill vänta i fem år innan en eventuell omflyttning kan äga rum för att se om någon naturlig invandring har skett.

I dagsläget tycker vi att man ska lugna oss lite för att få med oss folk från landsbygden, genom det kan man se att man kan

decimera vargstammen och sen flytta varg. Importera det säger vi nej till. Om vi hade fått kört fem år till med den här jakten och se vad som hade hänt då hade vi fått högre acceptans. Det är en känslig fråga som du vet hävdar många att vargen är inplanterad från början, ligger som bakgrund och då att i ett vargfritt område få in en varg som dessutom blir fredad i ett par år... det kommer skapa reaktioner, även om de kommer på naturlig väg, bara det skapar reaktioner.

LRF lyfter att omflyttning av varg inte är något problematiskt, istället borde fokus ligga på att söka begränsa vargstammen och hålla en specifik numerär. "Hellre lite färre med bättre kvalitet", som en uttrycker det. Om de "nya" vargarna sedan körs med bil eller kommer gående själva, är en mindre viktig fråga. En av LRF:s representanter påpekar att vargjakten möjliggjort att diskussioner kunnat föras med jägare och lantbrukare. Det hade "varit en fullständig omöjlighet att komma och säga att man ska inplantera om man inte ska plocka bort några vargar". Lantbrukare tros även ha en större förståelse för genetisk inplantering än jägare, då en intervjuad betonar att lantbrukare överlag "vill ha friska djur".

Representanter från SNF och SRF framhåller att vargstammen i högsta grad behöver en förbättrad genetik men förordar en naturlig invandring av flera skäl. Dels krävs ett betydligt starkare skydd för de vargar som befinner sig i renbetesland och att "staten måste sätta ned foten för rennäringen" så att en korridor mellan norra och mellersta Sverige kan upprättas. Dels påpekar flera av de intervjuade att omflyttning av varg för många bekräftar den inplanteringsteori som cirkulerat länge.

Det är upplagt för bråk, först är alla arga för att det finns varg och att de misstänks ha blivit inplanterade och nu ska den inplanteras!

Vidare menar flera av de intervjuade från bevarandeorganisationer att genetisk förstärkning av vargstammen är ett politiskt instrument som använts för att kunna legitimera licensjakten och att åtgärden skulle ha införts långt innan jakten påbörjats.

5 Sammanfattande diskussion och slutsatser

På senare tid har diskussionen kring möjligheten att öka det lokala inflytandet i naturresursförvaltningen intensifierats (Sandström et al. 2008, SOU 2000:1). Det politiska beslutet att än en gång bedriva kollektiviserad jakt på varg i Sverige kan ses som ett led i den omorientering som fortsatt sker mot en regionaliserad naturresursförvaltning för att minska avståndet mellan medborgare och förvaltning (cf. SOU 2007:10). Fram tills riksdagens beslut den 21 oktober 2009 att omdana den svenska rovdjursförvaltningen hade politikerna och myndigheterna kritiserats för en bristande förmåga att knyta till sig ett medborgerligt, lokalt perspektiv. Trots etablerandet av regionala rovdjursgrupper, tänkta att stimulera dialog och konsensusbildande mellan berörda parter, har frågan om rovdjurens plats och närvaro i det svenska ekosystemet fortsatt att vara föremål för ibland heta debatter och diskussioner och inte förmått leva upp till kraven på minskad polarisering och en ökad acceptans för rovdjuren (Cinque 2008, Sjölander-Lindqvist 2008, 2009, Sjölander-Lindqvist & Cinque 2008).

Medborgarnas roll i det demokratiska systemet är en debatt som pågått sedan 1970-talet. Från att fokus har legat på att analysera medborgarnas förändrade politiska beteende, uttryckt genom ett långsiktigt minskat valdeltagande, ligger idag fokus alltmer på att försöka öka deras intresse och engagemang för politiken och de beslutsfattande processerna (Bengtsson 2008, della Porta 2005, Fung 2004). Den ökade uppmärksamheten på att medborgarna skall medges ett större inflytande i beslut och förvaltning väcker frågor om vad som ryms inom sådana processer. Hur upplevs och förstås deltagande i jakten, som ett exempel på en förvaltningsprocess? Eftersom medborgerligt deltagande och engagemang i ökande utsträckning lyfts fram som något viktigt och önskvärt, inte minst i debatten om ett hållbart samhälle (eg. Aarhus 1998; Prop.1998/99:114), har därför målsättningen med den här studien varit att inte bara undersöka olika aktörers uppfattningar om jakt på varg, organisering och genomförande av jakt utan att också studera jaktdeltagande som ett kommunikativt medel. Hur deltagande i jakten förstås och hur olika grupper uttolkar inte bara sina möjligheter till inflytande utan också individuella och kollektiva motiv till att jaga har varit vägleddande frågor. För att komplettera bilden av jakten som en företeelse med kommunikativa förtecken och uttryck för samtida politik, undersöktes också hur andra berörda grupper har förhållit sig till jakten.

Perspektiv på jakten

Undersökningens resultat kan sammanfattas i tre övergripande teman: jaktens symbolik, jaktens samverkande och legitimerande funktioner samt jakten som ett instrument för att generera nya kunskaper och erfarenheter.

Att jakten har handlat om att uppvisa jägarkårens seriösa inställning till att medverka till en god och hållbar rovdjursförvaltning konkretiseras i intervjuer med jägare och jaktledare. Men även om jakten har laddats med många positiva värden så är det dock slående att flertalet av de intervjuade jägarna och jaktledarna som medverkade i jakten inte upplevde den som särdeles positiv utan mera som en plikt att genomföra. För jägarna har deltagande i jakten också handlat om att bistå förvaltningen med efterfrågade och nödvändiga kunskaper och erfarenheter. Det har, utifrån ett jägareperspektiv, handlat om att för myndigheterna och politikerna demonstrera att jägarna inte bara har de rätta, nödvändiga kunskaperna för att jaga varg men att de också tar sitt förvaltningsuppdrag på allvar (cf. Marvin 2003). Således var det viktigt för jägarna att följa myndigheternas riktlinjer och att samordna jakten, vilket även betonades på temakvällarna.

Bilden av jakten som seriöst genomförd delas av förvaltningen. Såväl tjänstemän som fältpersonal konstaterar att jägarna på det stora hela har lagt sig vinn om att sköta uppdraget på ett korrekt sätt. Ett konkret resultat är att beslutet därmed har kommit att bereda väg för en stärkt politisk beslutslegitimitet genom förbättrade relationer till de regionala myndigheterna. Beslutet att införa licensjakt på varg har gynnat förutsättningarna för ökad lokal delaktighet och inflytande i den beslutsfattande regionala förvaltningen, något som lokala grupper efterfrågat under en längre tid (Cinque 2008, Sjölander-Lindqvist 2006, 2008). Utifrån intervjuerna framstår det således som att jägarnas förtroende för beslutsfattare ökat som ett resultat av licensjakten på varg genom att de som varit berörda av rovdjursproblem erfar att de nu har givits en ram för att kunna påverka sin situation.

Det kommer även till uttryck i de olika gruppernas på det stora hela delade bild av jakten som välorganiserad, trots den begränsade tid och resurser som lämnades för planering. De flesta uttrycker att tiden mellan beslut och licensjakten starkt kringskar planeringen och organisationen av jakten. Trots det, påtalas jägarnas goda samordning och att de lyckades verkställa uppdraget på ett tillfredsställande sätt. Flera delar samtidigt uppfattningen att jakten blev för stressig. Känslan och upplevelsen av marginalisering och politiskt beslutsutanförskap förklaras tillsammans med den bristande tiden för planering ha orsakat den hetsigt genomförda jakten. Man förstår det som att jakten kom att uttrycka en uppdämd önskan att få delta i besluts- och förvaltningsprocesser.

Likaså uppfattar samtliga intresseorganisationerna att frustration ska ha legat till grund för jägarnas stora intresse att delta i jakten. Det stora antalet jägare som registrerade sig för licensjakten kritiserades av några av de intervjuade, men att "alla som ville kunde delta i jakten" lyfts fram som en central rättvis- och demokratiaspekt av majoriteten av jägarna. Resultaten av intervjumaterialet stödjer således den argumentation som bland annat länsstyrelsen i Dalarna gav uttryck för i sitt yttrande till Naturvårdsverket inför jakten, där demokratiska och sociala perspektiv vägledde jaktens utformning.

Jägarna kom med sitt deltagande att uppleva det länge efterfrågade deltagandet i rovdjursförvaltningen. Det är också ett deltagande som på ett tydligt sätt

anknyts till lokalsamhället när de beskriver sitt deltagande som ett "sätt att ställa upp" för de berörda grupperna. Jakten handlar således om ett socialt ansvarstagande, med historiska rötter, gentemot landsbygden och de grupper som är negativt berörda av vargens närvaro i landskapet. Återinförandet av en licensierad vargjakt kan även förstås i termer av kulturarv. Detta kommer till uttryck när informanterna refererar till jakten som en gammal tradition som går långt tillbaka och som har väckts till liv igen. Genom att anlägga ett historiskt perspektiv stärks också deras identitet som jägare. Tack vare sitt deltagande i jakten kunde de demonstrera sin samhörighet med den lokala omgivningen. Minnen, levda erfarenheter och känslomässiga band till den lokala omgivningen uttrycks genom jakten och har därför kommit att spela roll för hur deltagande och inflytande uppfattas och motiverar deltagandet i praktiken (cf. Sjölander-Lindqvist et al. 2009 (forthc.)). Deltagandet i jakten är alltså något som sker och utformas inom ramen för inte bara formella politiska relationer utan även på ett mera informellt socialt och kulturellt plan avseende den roll som plats och landskap spelar för lokal identitet. I så måtto avspeglas i jakten också kravet om att naturvården fortsatt skall utgå från ett lokaliserat perspektiv istället för ett förhållningssätt hävdande naturen som en nationaliserad domän.

Att plats och landskap fyller viktiga funktioner för människors skapande av lokal och kollektiv identitet fastslås av samhällsvetenskapen. Socialantropologiska och humanekologiska ansatser betonar vikten att se landskap utifrån ett relationellt, processuellt och dynamiskt perspektiv. Tolkningen eller hur vi förstår den lokala omgivningen är något som sker utifrån de positioner vi befinner oss i (Appadurai 1995, Hirsch & O'Hanlon 1995, Sjölander-Lindqvist 2004b). Platsen och landskapet är att se som en rumslig social karta varigenom vi speglar våra sociala relationer. Men platsen och landskapet strukturerar också våra liv och de relationer vi har med varandra. Hur vi ser på vår lokala omgivning, hur vi förstår vår plats och vår roll i landskapet, hur vi skapar mening med våra liv, formas av olika kulturella, politiska och ekonomiska arrangemang och kontexter (Biersack & Greenberg 2006, Ingold 1993). Platsen/landskapet är utifrån ett sådant perspektiv en skärningspunkt för både personliga och kollektiva värden vilket följaktligen kan bidra till att frågor som berör just dessa lokala värden blir symboliskt laddade, förmedlande enskilda och kollektiva minnen.

Hur vi planerar samhället och genomför politiskt beslutade förändringar eller reformer förankras inte bara i en formaliserad politisk förvaltningskontext utan har även andra mer abstrakta symboliska konnotationer. Utöver att licensjakten kan ses som ett svar på behovet av demokratiskt förnyelse återspeglar vargfrågan och jakten även dimensioner kring hur vi förhåller oss till vår natur (cf. Ratamáki 2008, Sjölander-Lindqvist 2006, 2008, 2009, Sjölander-Lindqvist et al. 2008, cf. Skogen et al. 2008). Genom licensjakten har landsbygdens invånare åter getts möjligheten att kontrollera och utöva inflytande på sin lokala omgivning vilket återspeglar uppfattningen att människan är överordnad naturen. Ett sådant antropocentriskt förhållningssätt betingas, precis som andra miljöetiska perspek-

tiv (som exempelvis ekocentrism), av människors djupare värderingar om den värld de lever i (Ellen 1996, Schultz & Zelezny 1999).²⁷

Genom beslutet att jaga varg uppfattar jägarna och flera av de intervjuade representanterna för intresseorganisationerna att en mera balanserad syn på vargens plats i naturen kan uppnås. Tidigare studier visar hur lantbrukare och jägare ser vargen som stående utanför naturen för att istället uppfattas som en del av samhället. Genom insatser syftande till att stärka vargstammens vitalitet och utbredning stimulerades tillskrivningar av vargen som en del av det mänskliga samhället (Sjölander-Lindqvist 2008). Marvin (2003) lyfter i sin studie av den brittiska rävjakten en liknande problematik. Precis som i fallet med varg i det svenska jordbruks- och skogslandskapet förstås räven som ett djur inkräktande i den sociala, samhällsliga sfären. Genom att jaga djur som av lokalsamhället, och i det här fallet även politiker och beslutsfattare, förstås kunna ha negativ betydelse för landsbygden, söker man således återställa "ordningen" (Marvin 2003). Med jakten "blir vargen ett djur som alla andra" och vargen återbördas, med hjälp av jägaren till dess rätta plats - i naturen. Det framstår ur de intervjuades perspektiv som grundläggande för att möjliggöra en större acceptans för vargens plats i den svenska faunan. Jägarnas verkställande av licensjaktens genomförande kan därmed sägas situera idéer om naturens rätta ordning.

Vargens särställning är också något som jägarna kopplar samman med de påskjutningar som gjorts. Vargen är speciell, inte bara som djurart utan den har som jägarna sägare även av samhället tilldelats en särpräglad ställning. Detta ser jägarna som en bidragande orsak till de misstag som begicks under jakten. Dels för att jägarna genom jakten kom att kanalisera deras frustration över att ha stått utanför vargstammens förvaltning och dels för att vargens särställning gjorde omgivningen extra uppmärksam på jakten.

Utifrån de genomförda intervjuerna ser vi även att den genomförda jakten har tydliga sociala konnotationer. Den har gett upphov till möten med andra jägare och jaktlag vilket kan ses som stärkande av sociala nätverk. Givet myndigheternas krav på samordning, följande att vargen rör sig över stora geografiska områden, krävdes att jaktlagen samarbetade. Detta föranledde mer kontakter mellan jägare

²⁷ Resultaten från en enkätundersökning genomförd av Väst-SOM under 2006 visar exempelvis att politiskt intresse och partisympati spelar en signifikant roll när respondenterna tillfrågades hur de ställde sig till möjligheten att kunna skjuta varg för att skydda sin tamboskap och om varg borde kunna jagas under en viss del av året (Sjölander-Lindqvist et al. 2008). Förutom att boendeort och tiden man bott på ett visst ställe visade sig ha betydelse för respondenternas åsikter så visar det sig att politiskt intresse, partisympati, livsåskådning och fritidssysselsättning har betydelse. Den klassiska höger-vänsterskalan slår igenom tämligen väl där miljöpartister och vänsterpartister är mest negativa medan moderater mer positiva till förslagen. FjällMistras enkätundersökning från 2004 visar liknande resultat men där stödet för att liberalisera jaktlagstiftningen stöds över partigränserna i norrlandsläna, Dalarna, Svealand och Götaland. En utvidgad rätt att skydda tamdjur vid rovdjursangrepp stöds av framförallt Alliansens partier (Sandström & Ericsson 2006). Åsikterna i Väst-SOM samvarierar med det underliggande perspektivet kring om människan ser sig som överordnad naturen (mer positiv) eller uppfattar sig som likvärdig (mer negativ) men vi ser också att den flitige gudstjänstbesökaren tenderar att förorda jakt på varg.

och jaktlag vilket av de intervjuade jägarna uppfattas som något mycket positivt då det gav dem möjlighet att lära känna andra jägare. Utifrån de temakvällar och den studiecirkel som observerades uppmanades även jägarna att samarbeta inte bara mellan jaktlag utan även med myndigheter. Nya sociala relationer mellan myndigheter, jägare och jägareorganisation kom därmed att etableras och förhandlas. Precis som annan politisk beslutsimplementering har jakten inneburit ett organiserande av de involverade aktörerna vilket genererat nya eller omförhandlade sociala relationer. Vi såg även i intervjumaterialet att jägare och jägarorganisationer befäste sitt deltagande i jakten hävdandes att de är förvaltare och utförare av ett demokratiskt beslut. LRF uppfattade däremot att de tagit ställning för deras medlemmar genom att stödja jakten samtidigt argumenterandes för en utformning på jakten som kommer lantbrukare till gagn. De ser därmed deras uppgift som att balansera och nyansera de frågor som beslutet och genomförandet av licensjakten föranledde. Således, utgör jakten, förankrad i tid och rum, en processuell enhet där deltagandet av de olika aktörerna har definierats och i förekommande fall legitimerats utifrån deras specifika roller, aktiviteter och världsuppfattningar (Turner 1974).

Att förvaltningssystemet kan vara begränsande för genomförandet av politiska beslut (Cinque 2008) återkommer även här. Från förvaltningens sida, och särskilt ur ett tjänstemannaperspektiv, har jakten varit en utmaning för att anta rätt rutiner och av intervjuerna kan vi konstatera att jakten varit svår att kontrollera och styra rätt. Intervjuerna med länsstyrelserna tjänstemän uppvisar inte direkt en enhetlig bild utan erfarenheterna mellan länen avviker något. Vi ser till exempel att länen använt sig av olika informationsstrategier där ett län försökte tänka mera innovativt och använda sig av sociala medier för att stärka kommunikationen gentemot lokalsamhället medan det tredje länet lägger sig i ett motsatt läge, hävdande att trots att det är en viktig del av myndighetsutövandet så hade de ingen möjlighet att prioritera den frågan. Länsstyrelserna kan sägas vara missnöjda med den svaga styrningen från regeringens sida och Naturvårdsverket, samtidigt som det uttrycks kritik för att Naturvårdsverket inte lyssnade tillräckligt till regionala synpunkter och perspektiv vilket befäster licensjakten som ett prövande av ett politiskt beslut. Tjänstemän påpekar även behovet av att, inför nästa licensjakt, utbilda vargskyttnar för att undvika skadeskjutna djur. Här bekräftar förvaltningen att jakten skall ses om ett led i den lärandeprocess som riksdagen anbringade med sitt beslut om att licensjakt skall prövas under en treårsperiod.

Vad gäller förvaltningen har flera jägare uppmärksammat den svåra situation som myndigheterna var tvungna att hantera som en följd av det politiska beslutet om jakten. Att länsstyrelserna med kort varsel har haft att tillämpa beslutet om licensjakt lyfts fram genom intervjuerna. Detta har bidragit till en ökad förståelse för myndigheternas arbete och villkor. Vad gäller politikerna är majoriteten överens om att beslutet om jakten visar på regeringens goda vilja att närma sig lokalbefolkningen. Flera av de intervjuade påpekar att de känner ett starkt förtroende för de nationella politikerna, en gång skadat av den tidigare rovdjurspolitiken. Studiens resultat bekräftar således Naturvårdsverkets antaganden före

jaktens införande, att en licensjakt kan bidra till ett ökat förtroende för förvaltningssystemet.

Såttillvida kan man se på licensjakten som ett uttryck för hur ett politiskt beslut leder till etablerandet av det som Wenger och Lave (2008 [1998]) refererar till som "communities of practice". Lärande utgår här från att deltagande, inte som en avgränsad och lokaliserad praktik utan som en mera allomfattande socialt förankrad samhällelig process, som praxisbaserad uttrycker samhörighet (Wenger 2008 [1998]). Myndigheternas uppfattning att skapa en förvaltning av vargstammen som utgår från lokala perspektiv och problem återspeglar att deltagande som berättelsen om åtagande och förpliktelser förankrat i särskilda historiska, sociala och kulturella kontexter vilka ger procedurerna struktur och innehåll. Intresseorganisationernas framhållande av licensjakten som ett viktigt instrument för att stärka lokalsamhället och motverka marginaliserade upplevelser bekräftar jakten som förankrat i tid och rum. Den här studien visar att bevarandeprogram för rovdjur inte enbart är beroende av gynnsamma biologiska förutsättningar. Insatser för att säkra rovdjurens överlevnad i den svenska naturen är situerade i såväl politiska som sociala och kulturella processer varigenom naturvårdens arenor omdefinieras.

Av studien kan vi dra slutsatsen att 2010 års licensjakt på varg inte bara är en lokal företeelse i ett globalt sken; den utgör också ett tydligt exempel på hur genomförandet av deltagardemokratiska åtgärder i allra högsta grad också innebär organisering av politiska beslut varigenom sociala och politiska relationer etableras och omförhandlas.

Referenser

Litteratur

- Appadurai, A. 1995. "The production of locality," i *Counterwork*. Red. R. Fardon, pp. 204-225. London and New York: Routledge.
- Bengtsson, Å. 2008. *Politiskt deltagande*. Lund: Studentlitteratur.
- Biersack, A., & J. B. Greenberg. Red. 2006. *Reimagining Political Ecology*. Durham & London: Duke University Press.
- Buček, J., & B. Smith. 2000. New approaches to local democracy: Direct democracy, participation and the 'third sector'. *Environment and Planning C: Government and Policy* 18:3-16.
- Cinque, S. 2007. "I vargens spår. Den kontroversiella förvaltningen av vargstammen." , i *Demokratisk och effektiv styrning. En antologi om forskning i offentlig förvaltning*. Red. S. Siverbo. Lund: Studentlitteratur.
- . 2008. *I vargens spår. Myndigheters handlingsutrymme i förvaltningen av varg*. Göteborg: Förvaltningshögskolan & CEFOS. Doktorsavhandling.
- Cornwall, A. 2002. *Beneficiary, Consumer, Citizen: Perspectives on Participation for Poverty Reduction*. Sida Studies no. 2.
- Cortner, H. J. & M. A. Moote. 1999. *The Politics of Ecosystem Management*. Washington, DC.: Island Press.
- Costanza, R., H. Daly, C. Folke, P. Hawken, C. S. Holling, A. J. McMichael, D. Pimentel, & D. Rapport. 2000. Managing our environmental portfolio *BioScience* 50:149-155.
- Dalton, R. 2004. *Democratic Challenges, Democratic Choices: The Erosion of Political Support in Advanced Industrial Democracies*. Oxford: Oxford University Press.
- della Porta, D. 2005. Deliberation in movement: Why and how to study deliberative democracy and social movements. *Acta Politica* 40:336-350.
- Ellen, R. F. 1996. "The cognitive geometry of nature: A contextual approach," i *Nature and Society. Anthropological Perspectives*. Red. P. Descola & G. Pålsson. London: Routledge.
- Fishkin, J. S. 1997. *The Voice of the People: Public Opinion and Democracy*. New Haven: Yale University Press.
- Fung, A. 2004. *Empowered Participation: Reinventing Urban Democracy*. Princeton and Oxford: Princeton University Press.
- Habermas, J. 1975. *Legitimation Crisis*. Boston: Beacon Press.
- Hirsch, E., & M. O'Hanlon. Red. 1995. *The Anthropology of Landscape: Perspectives on place and space*. Oxford: Clarendon Press.
- Hornborg, A. 1994. Environmentalism, ethnicity and sacred places: Reflections on modernity, discourse and power. *Canadian Review of Sociology and Anthropology* 31:245-267.
- . 1998. "Mi'kmaq environmentalism: Local initiatives and global projections," i *Sustainability the Challenge: People, Power, and the Environment*. Red. L. A. Sandberg & S. Sörlin. Montréal: Black Rose Books.
- Ingold, T. 1993. The temporality of the landscape. *World Archaeology* 25:152-174.
- Johansson, H., & B.-M. Nordquist. 2009. *Jakt på varg*. Svenska Jägareförbundet.
- Levin, M., J. Karlsson, J. Månsson, & P. Jaxgård. 2010. *Viltskadestatistik 2009*. Viltskadecenter.

- Liberg, O., H. Sand, H.-C. Pedersen, & P. Wabakken. 2008. *Dödlighet och illegal jakt i den skandinaviska vargstammen* Viltskadecenter Rapport nr 1-2008. 42 sidor.
- Mairal Buil, G. 2004. "The invention of a minority: A case from the Aragonese," i *Facility Siting: Risk, Power and Identity in Land Use Planning*. Red. Å. Boholm & R. Löfstedt. London: Earthscan.
- Marvin, G. 2003. "A passionate pursuit: Foxhunting as performance," i *Nature Performed: Environment, Culture and Performance*. Red. B. Szerszynski, W. Heim, & C. Waterton. Oxford: Blackwell Publishing.
- Norris, P. Red. 1999. *Critical Citizens: Global Support for Democratic Governance*. Oxford: Oxford University Press.
- Olsson, P., C. Folke, & F. Berkes. 2004. Adaptive comanagement for building resilience in social-ecological systems. *Journal of Environmental Management* 34:75-90.
- Putnam, R. D. 2000. *Bowling Alone: The Collapse and Revival of American Community*. New York: Simon & Schuster.
- Ratamáki, O. 2008. Finland's wolf policy and new governance. *The Journal of Environment and Development* 17:316-339.
- Sandström, C., & G. Ericsson. 2006. *Rovdjursfrågan ingen traditionell höger-vänsterfråga - partier går i otakt med sina anhängare*. FjällMistrarapport nr. 24.
- . 2009. *Om svenskars inställning till rovdjur- och rovdjurspolitik*. Institutionen för vilt, fisk och miljö, SLU. Rapport 2009:1.
- Sandström, C., S. Hovik, & E. I. Falleth. Red. 2008. *Omstridd natur. Trender och utmaningar i nordisk naturförvaltning*. Umeå: Boréa.
- Schultz, P. W., & L. Zelezny. 1999. Values as predictors of environmental attitudes: Evidence for consistency across 14 countries. *Journal of Environmental Psychology* 19:255-265.
- Sjölander-Lindqvist, A. 2004a. *Local Environment at Stake: The Hallandsås Railway Tunnel in a Social and Cultural Context*. Lund: Human Ecology Division.
- . 2004b. "Vizualising place and belonging: Landscape redefined in a Swedish farming community," i *Facility Siting: Risk, Power and Identity in Land Use Planning*. Red. Å. Boholm & R. Löfstedt. London: Earthscan.
- . 2006. "Den är ju inte i fårhagen på studiebesök" - om lokala perspektiv och uppfattningar om varg och rovdjursförvaltning. CEFOS, Göteborgs universitet, Rapport 2006:1.
- . 2008. Local identity, science and politics indivisible: The Swedish wolf controversy deconstructed. *Journal of Environmental Policy and Planning* 10:1:71-94.
- . 2009. Social-natural landscape reorganised: Swedish forest-edge farmers and wolf recovery. *Conservation and Society* 7:130-140.
- Sjölander-Lindqvist, A., A. Bendz, & S. Cinque. 2008. "Rör inte mitt får! Västsvensk uppsatser om vargförvaltningens utformning". Red. L. Nilsson & S. Johansson. Göteborg SOM-Institutet.
- Sjölander-Lindqvist, A., A. Bohlin, & P. Adolfsson. 2009 (under publicering). *Delaktighetens landskap: Tillgänglighet och inflytande inom kulturarvssektorn*. Stockholm: Riksantikvarieämbetet. Rapport.
- Sjölander-Lindqvist, A., & S. Cinque. 2008. "Negotiating 'Dead-end' Decisions: Organizing regional groups in predatory animal issues in Sweden," i *Società Italiana di Scienza Politica - XXII Convegno Annuale, Pavia, Italien, 4-6 september 2008*. Pavia, Italien.
- Skogen, K., I. Mauz, & O. Krange. 2008. Cry wolf! Narratives of wolf recovery in France and Norway. *Rural Sociology* 73:105-133.

- Turner, V. 1974. *Dramas, Fields and Metaphors*. Ithaca, NY: Cornell University Press.
- Wenger, E. 2008 [1998]. *Communities of Practice: Learning, Meaning, and Identity*. New York: Cambridge University Press.
- Zittel, T., & D. Fuchs. Red. 2007. *Participatory Democracy and Political Participation. Can Participatory Engineering Bring Citizens Back in?* London: Routledge.

Regering och riksdag

- Carlgren, A. 2009. "En ny rovdjursförvaltning." Pressträff, Rosenbad den 28 maj. Miljödepartementet. 2008. "Uppdrag till Naturvårdsverket i fråga om förvaltning av varg och järv," Regeringsbeslut.
- Prop.2000/01:57. "Sammanhållen rovdjurspolitik": Miljödepartementet.
- Prop.2008/09:210. "En ny rovdjursförvaltning," Miljödepartementet.
- SOU 1999:146. "Rovdjursutredningen - Slutbetänkande om en sammanhållen rovdjurspolitik," Miljö- och samhällsbyggnadsdepartementet.
- SOU 2000:1. "En uthållig demokrati. Politik för folkstyrelse på 2000-talet. Demokratiutredningens betänkande," Justitiedepartementet.
- SOU 2007:10. "Hållbar samhällsorganisation med utvecklingskraft," Slutbetänkande av Ansvarskommittén.
- SOU 2007:89. "Utredningen om de stora rovdjuren - Rovdjuren och deras förvaltning," Miljödepartementet.

Myndigheter

- Länsstyrelsen Dalarnas län 2009. "Yttrande inför licensjakt efter varg 2010," Dnr 218-12683-09.
- Länsstyrelsen Gävleborg 2009. "Yttrande inför licensjakt efter varg 2010," Dnr 218-12581-09.
- Länsstyrelsen Värmland 2009. "Yttrande inför licensjakt efter varg 2010": 2009-12-07.
- Länsstyrelsen Västmanlands län 2009. "Angående begäran om yttrande inför 2010 års licensjakt efter varg," Dnr 218-11054-09.
- Länsstyrelsen Västra Götalands län 2009. "Yttrande inför 2010 års licensjakt efter varg," Dnr 218-101888-2009.
- Länsstyrelsen Örebro län 2009. "Yttrande inför 2010 år licensjakt efter varg," Dnr 5118-23254-2009.
- Naturvårdsverket. 2009a. "Beslut om licensjakt efter varg 2010," Dnr 411-7484-09 Nv.
- . 2009b. *En modell för ett utökat regionalt ansvar för rovdjuren m.m. Redovisning av regeringsuppdrag.*
- . 2009c. *Förslag till åtgärder som kan stärka vargstammens genetiska status. Redovisning av regeringsuppdrag.* Dnr 429-8585-08 Nv.

Media

- Dalarnas Tidningar. 2006. "3 500 deltagare i Vargfacklan". 2006-01-06
- Jakt och Jägare. 2006. "Vargfacklans representanter möter centerledaren". 2006-01-11
- Svensk Jakt. 2006. "Hundratals följde Stig Engdahl". 2006-03-15
- Sveriges Radio. 2010. "Dags för koppel på vargjakten". 2010-04-07
- TT/Sydsvenskan. 2006. "Rovdjursutredare avgår i protest". 2006-02-09

Internet

<http://www.folkaktionen.com/empty7.html> (sist hämtad 2010-04-30).

http://www.vargreviret.com/stoveltramp__agitatorer_och_po.htm (sist hämtad 2010-04-30).

<http://www.de5stora.com/aktuellt/rovdjursnyheter/detalj.asp?Id=1232> (sist hämtad 2010-04-30).

Övriga källor

Liberg, O., H. Sand, G. Chapron, P. Forslund, P. Ahlqvist, & I. Ängsteg. 2009. *Reglerande beskattning av den svenska vargstammen samt flyttning av varg inom landet för att förstärka vargstammens genetiska situation. En rapport till Naturvårdsverket från SKANDULV*. Sveriges Lantbruksuniversitet.